

Salt : escola i futur

L'escolarització obligatòria (3-16) a Salt

Informe final

- * Síntesi del treball realitzat per la Taula de Mediació durant el curs 2002-2003.
- * Formulació de propostes de millora.
- * Perspectives de futur: el pas a l'acció.

Joan Teixidó Saballs (Coord)

Joaquim Pèlach Bussom

Josep Vila Boix

Raquel García

Javier Cajas

Departament de Pedagogia de la UdG

febrer de 2004

INDEX

1.- Introducció	4
2.- Balanç d'un any de treball	5
2.1. La demanda	5
2.2. La taula de mediació	6
2.3. Els inicis de l'acció medidora	6
2.4. Una parada en el camí	7
2.5. Reformulació del projecte	8
2.6. De la mediació a l'informe extern	9
2.7. Perspectives de futur	10
3.- L'escolarització dels infants i joves a Salt	10
3.1. Dimensió social	11
3.2. Dimensió administrativa	12
3.3. Dimensió escolar	13
4.- La gestió de l'escolarització. Principals problemàtiques	14
4.1. Acció escolar amb nens i joves en risc d'exclusió social	15
4.2. La immigració	15
4.3. La guetització	16
4.4. L'oferta de places: el mapa escolar	17
4.5. La distribució de places entre els diversos centres	18
4.6. L'escolarització d'alumnes d'incorporació tardana	20
5.- Quina resposta s'hi ha dóna?	20
5.1. Consciència	21
5.2. Múltiples respostes	22
5.3. Han estat suficients/satisfactòries?	22
5.4. De quina manera s'ha actuat?	22
5.5. Es pot millorar?	23
6.- Propostes de millora	23
A. Nivell Social	24
A1.- Accions de conscienciació i coordinació de la ciutadania	24
A2.- Cooperació Serveis Socials - Centres Educatius.	25

A3.- Oficina d'Atenció al Nouvingut	26
A4.- Mediació cultural	26
B. Nivell de l'administració de l'escolarització	27
B1.- Prospecció de necessitats d'escolarització i plasmació al mapa escolar	29
B2.- Elaboració d'un estudi que reflecteixi les xifres de l'escolarització a Salt	29
B3.- Inici dels canvis pels cursos d'accés: P3 i 1er d'ESO	30
B4.- Reducció del nombre inicial d'alumnes per aula	31
B5.- Repartiment del nombre d'alumnes de n.e.e. per aula	32
B6.- Criteris d'adscripció a centres dels alumnes d'I.T.	33
B7.- La Comissió Municipal d'Escolarització	34
B8.- Reconeixement de les escoles privades concertades	35
B9.- Oficina única de matriculació	36
C. Nivell escolar	37
7.- Algunes consideracions per al pas a l'acció	39
7.1. Temps	39
7.2. Oportunitat temporal	39
7.3. Procés obert	40
7.4. Estratègia	40
7.5. Lideratge	41
7.6. Acceptació i tolerància al risc	42
7.7. Efectes no desitjats: l'èxode escolar	42
7.8. Conscienciació social	43
8.-Mots finals	44

1.- INTRODUCCIÓ

Ha transcorregut pràcticament un any i mig des que la Coordinadora d'AMPAs de centres públics de Salt va auspiciar, amb el suport del municipi, un procés de participació social per tractar les dinàmiques i la problemàtica de l'escolarització obligatòria a Salt. Es tractava de plantejar-nos, tots plegats, què es pot fer per millorar la situació actual. Només era una idea, una possibilitat; assenyada, plena de sentit comú però, també, arriscada i, per alguns, utòpica. D'aleshores ençà, han passat moltes coses: hi hem esmerçat un munt d'hores de reunió, de xerrada amigable, de redacció de documents, d'anàlisi de dades... que, en el seu conjunt, han estat el pòrtic d'entrada de les anàlisis i propostes que es recullen en aquest document.

A les planes que vénen a continuació, en primer lloc, hi trobareu un breu cop d'ull retrospectiu a la seqüència d'actuacions que s'han dut a terme. Permetrà, per una banda, recordar-les i veure-ho com un procés viu, obert, fruit del col·lectiu i, per una altra banda, entendre amb més profunditat, el sentit i la funcionalitat d'aquest paper. S'inicia amb la demanda d'intervenció¹, amb la subsegüent feina de fonamentació teòrica, i s'acaba amb la redacció d'aquest informe i la previsió de les accions a dur a terme en un futur immediat.

A continuació, s'inicia la part descriptiva, amb una aproximació general de l'escola a Salt. L'escola s'insereix en una societat que es caracteritza per l'afluència creixent d'immigrants; es tracta d'un fenomen social a l'alça. Ara bé, no podem tancar-nos a analitzar les conseqüències que aquest fet té en l'escola sense tenir en compte altres aspectes del conjunt de la societat. Establim tres grans dimensions d'anàlisi: la social, l'administrativa i l'escolar, a partir de les quals es descriuen els principals problemes que presenta l'escolarització a Salt.

Un cop enllestida la part analítica, es considerarà quina resposta s'ha donat a les mancances i dificultats detectades, des de quina perspectiva s'hi ha intervingut i quins són els efectes que se'n desprenen. Tot plegat ens portarà a formular la pregunta clau: ¿es pot millorar la situació actual? arran de la qual es plantegen algunes alternatives de millora.

La part central de l'informe, d'acord amb l'objectiu bàsic del projecte, es dedica a exposar un seguit de propostes de millora de l'escolarització obligatòria (3-16) a Salt. S'articulen en tres àmbits: social, administratiu i escolar.

Al darrer capítol hi efectuem algunes consideracions prèvies que, a parer nostre, hauran d'ésser tingudes en compte a l'hora de valorar la posada en marxa de futures accions de millora.

¹ Una síntesi més detallada de les actuacions dutes a terme durant el període comprès entre maig 2002 i març de 2003 podeu trobar-la al document "Salt: Escola i futur. Informe d'avenç. Reformulació del projecte". Abril de 2003

No fóra de justícia cloure aquests mots liminars, sense expressar el testimoni d'agraïment a totes les persones que, d'una o altra manera, amb un o altre protagonisme, han contribuït a tirar endavant la iniciativa: mestres, directius, pares i mares, administradors, companys... Per damunt de les discrepàncies o dels desacords, sempre hem percebut la disposició a col·laborar a partir d'una afirmació bàsica: *la situació en la qual es troba l'escolarització dels alumnes d'infantil, primària i secundària obligatòria a Salt, és millorable*. A partir d'aquí, és possible plantejar i defensar idees i interessos diferents, entenent que la discrepància constitueix la base dels futurs punts d'acord. Aquest és el veritable punt fort del projecte.

2.- BALANÇ D'UN ANY DE TREBALL

No és fàcil reduir més d'un any de treball a pocs paràgrafs, tanmateix sembla indispensable per tal d'ubicar-nos en el procés. Per als qui han seguit la dinàmica del dia a dia, els sonarà a *dejà vu*; constituirà un petit refresc de la memòria. Els que s'hi incorporin de nou o, senzillament, ho llegeixin encuriósits, ho trobaran excessivament condensat; aleshores, hauran d'acudir a altres fonts (tant documentals com personals) per obtenir informació complementària. Es tracta de passar balanç, d'una manera global però no exhaustiva. S'opta per seqüenciar-ho en diverses fases, tot respectant el ritme d'avenç del projecte.

2.1.La demanda

A les converses inicials amb la Coordinadora d'AMPAs i, posteriorment, amb l'Alcaldia i la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament, es posa de manifest una insatisfacció generalitzada pel que fa a l'escolarització dels alumnes de primària i secundària a la demarcació de Salt. De seguida sorgeixen mil-i-un factors a considerar: els alumnes d'IT, la immigració, les xifres de matriculació, la distribució dels d'alumnes, les diferències entre centres, el procés de matriculació, el tipus de feina educativa a fer per atendre adequadament l'alumnat... i, simultàniament, van sorgint un seguit d'iniciatives, actuacions i fets que, d'una o altra manera, han desembocat en la situació actual: la progressiva concentració d'una determinada tipologia d'alumnes al CEIP La Farga, la transformació dels IES, la concreció del mapa escolar, la saturació de les aules, el dret dels pares a escollir centre, el procés de matriculació, els acords del Consell Escolar referits a la Zona Singular i la manera com es va resoldre, les dinàmiques generades arran de la proposta de convertir el CEIP El Pla en un centre de doble línia, la situació actual i les perspectives de futur del CEIP Mas Masó, la

"fuga" d'alumnes de Salt cap a centres de Girona i rodalies, les propostes de millora emanades de la Comissió d'Ensenyament del Fòrum per a la Integració i la Convivència a Salt...

En definitiva, es posà de manifest que es tracta d'un fenomen complex, subjecte a dinàmiques socials difícils de preveure (i, encara més, de reconduir), que havia estat objecte de preocupació de diverses instàncies socials. El que tenia de novedós el plantejament inicial era la idea de propiciar el diàleg entre els quatre grans actors que hi intervenen: l'Ajuntament de Salt, el Departament d'Ensenyament, els centres educatius i, en darrer terme, els destinataris o beneficiaris de l'acció educativa: els nens i nenes, nois i noies de Salt, representats pels seus pares i mares, articulats en associacions i en la Coordinadora d'AMPAs. Es planteja la possibilitat d'abordar la problemàtica des d'una plataforma única, on hi fossin representats els diversos sectors implicats. La fonamentació de la proposta, la metodologia de treball i alguns elements de concreció per a la posada en pràctica es recullen al document "La mediació com a instrument de desenvolupament comunitari. Plantejaments i idees prèvies a una acció de mediació".

2.2. La Taula de Mediació

Les idees-clau de la proposta són acollides favorablement pels seus impulsors: la Coordinadora d'AMPAs i l'Ajuntament de Salt. La cadira té dues potes, però en manques dues més. Per tal d'afegir-les-hi calia comptar amb una proposta de treball ferma, realista, amb objectius definits, que havia d'ésser consensuada i acceptada per les parts.

El pas de les idees al pla de treball dóna lloc al projecte "Salt: escola i futur", en el qual es planteja l'anàlisi de la situació en la qual es troba l'escolarització obligatòria (de 3 a 16 anys) així com el plantejament de propostes i alternatives de millora. La clau del projecte es basa en la implicació i la participació lliure i responsable dels diversos estaments amb responsabilitats en l'assoliment del millores qualitatives en l'escolarització. S'accepta que hi haurà plantejaments diversos o interessos contraposats entre les diverses parts, els qual han d'ésser exposats i analitzats en un espai col·lectiu, la Taula de Mediació.

2.3. Els inicis de l'acció medidora

El projecte marca la línia a seguir: sabem on volem arribar i amb quina estratègia volem avançar. Cal començar a treballar. La primera fita consisteix a convidar-hi la resta de protagonistes: l'administració educativa autonòmica i els centres docents. Es duen a terme contactes institucionals i, també, personals. Finalment, la sessió de novembre de 2002 compta amb l'assistència de la Sra. Pilar Sancho, Delegada Territorial del Departament d'Ensenyament a Girona i del Sr. Jaume Torramadé, Alcalde de l'Ajuntament de Salt, els

quals inauguren formalment els treballs de la Taula de Mediació, alhora que hi donen suport institucional.

Amb la posada en marxa de la Taula, es fixa l'horari, la durada total de les sessions, i el calendari. Finalment, les sessions se celebren amb periodicitat mensual, els dimecres, de 21 h. a 23 h.

De desembre de 2002 a gener de 2003 la Taula segueix el ritme de treball previst: s'hi incorporen els professors Joaquim Pèlach i Josep Vila i els alumnes Raquel Garcia i Javier Cajas; s'avança en la signatura del conveni amb la UdG, se celebren reunions de treball sectorial amb la Coordinadora d'AMPAs i el col·lectiu de directors de centres de primària. A les sessions plenàries, hi intervé la Sra. Carme Massa i el Sr. Josep Piferrer.

La intervenció de la Sra. Carme Massa se centra en l'exposició del procés d'aplicació del Decret de "Zonas Singulares" al districte del Raval, a Barcelona, tot destacant els aspectes positius que es derivaren de la posada en funcionament d'aquesta disposició legal però també els inconvenients i aspectes a millorar.

La intervenció del Sr. Josep Piferrer, director del CEIP Torres Jonama, se centrà en l'exposició de les dinàmiques que s'han seguit a Palafrugell per a donar resposta a la incorporació massiva de grans contingents d'alumnes immigrants, fonamentalment de procedència magribina. Comenta els acords als quals s'ha arribat entre l'escola pública, l'escola privada concertada i l'Ajuntament de la vila (amb el vist-i-plau del Departament d'Ensenyament) per tal d'assolir una distribució més equitativa del conjunt de l'alumnat i, també, el procés que se segueix en l'adscripció a un centre dels alumnes d'incorporació tardana, el qual no es basa en la ràtio més baixa (en nombres absoluts) sinó en el nombre d'alumnes amb problemes d'integració a l'aula.

Es planteja la possibilitat d'una tercera intervenció per tal de conèixer i valorar l'experiència de Vic. Finalment, es desestima la possibilitat, atès que ja havia estat analitzada el curs 2001-2002 en una sessió de la Coordinadora d'AMPAs, de la qual se n'aporta el document "Desconcentració d'escolars d'origen immigrant. L'experiència de Vic".

2.4. Una parada en el camí.

El març de 2003 es produeix un punt d'inflexió en el procés. Es passa balanç de les accions dutes a terme fins el moment i se'n valoren els resultats. Les principals conclusions d'aquesta aturada són:

a) Es valora positivament la coneixença d'experiències de desconcentració o de repartiment d'alumnes entre centres educatius d'un mateix municipi. Es conclou que, amb voluntat de millora i consens entre les parts, hi ha possibilitats d'avenç.

b) Es constata la impossibilitat de fer coincidir, en una única sessió de dues hores, una primera part de conferència-col·loqui per tal de conèixer una experiència i una segona part d'intercanvi d'impressions i debat entre les parts.

c) El col·lectiu de directors i directores de CEIP decideix, en reunió col·legiada, deixar d'assistir a les reunions de la Taula de manera individual (amb un representant de cada centre). Volen, no obstant, continuar essent presents a la Taula de Mediació, per la qual cosa designen un representant que en seguirà la dinàmica i n'informarà a les reunions del col·lectiu.

d) El col·lectiu de directors i directores de centres privats concertats no assisteix a cap de les trobades de la Taula. Després d'haver estat convidats, tant formalment com informal, opten per no assistir-hi.

A la vista d'aquests factors condicionants, tenint en compte que encara no s'havia signat el conveni de col·laboració amb la Universitat de Girona, el mediador proposa fer una parada en el camí. Es plantegen dues grans alternatives: deixar de banda el projecte (en veure que no es compleixen les condicions inicials que li donaven sentit) o bé reconvertir-lo en funció dels condicionants esmentats, tot aprofitant la feina i les accions dutes a terme fins el moment. Un cop analitzades les dues opcions, s'opta per la segona.

2.5. Reformulació del projecte.

Després d'haver posat sobre la taula les dificultats detectades així com les possibles opcions a seguir, la decisió de continuar endavant tot assumint les circumstàncies, portava implícita la necessitat de reformular el projecte. No s'hi valia de continuar amb l'anterior, com si res no hagués passat. Calia redefinir-lo per escrit, passar el document a les parts i copsar-ne la disponibilitat a continuar.

El nou projecte queda recollit al document "Salt: escola i futur. Reformulació del projecte", en el qual, a grans trets, s'alenteix el procés i es canvia l'estratègia medidora. Atès que no era possible de reunir tots els actors entorn d'una mateixa taula, el mediador opta per concertar reunions sectorials (en alguns casos, individuals) amb cadascun dels col·lectius per plantejar-los les diverses possibilitats d'acció, recollir els seus punts de vista i efectuar valoracions i aportacions.

Es dissenyen dues vies de recollida de dades:

a) El mediador estableix un programa d'entrevistes amb el diversos col·lectius.

Es realitzen 3 entrevistes amb la Coordinadora de Pares, 3 amb el col·lectiu de directors i directores de primària, 1 amb els directors de secundària, 3 amb el directors i directores de centres privats concertats, 3 amb la Regidoria d'Ensenyament de l'Ajuntament de Salt i 3 amb la Delegació Territorial d'Ensenyament.

b) La realització d'entrevistes individuals en profunditat amb les diverses persones vinculades a la Taula de Mediació. En el decurs de l'entrevista se'ls demanen quins són els principals problemes/deficiències que, a parer seu, presenta l'escolarització; quines consideren que són les causes/raons que es troben a la base de cada problemàtica i, finalment, quines idees/possibilitats/alternatives de millora suggereixen..

Es nombre total d'entrevistes realitzades se situa entorn de la vintena.

Simultàniament a la realització de les entrevistes individuals i grupals es realitza una darrera sessió informativa de la Taula de Mediació que comptà amb la intervenció de la Sra. Maria Areny, del Departament d'Ensenyament, qui presentà el "Pla d'Actuació per a l'alumnat de nacionalitat estrangera 2003-2006"

2.6. De la mediació a l'informe extern.

La reformulació del projecte suposà un alentiment del procés i un canvi d'estratègia. La realització d'entrevistes individuals i grupals ha possibilitat un coneixement aprofundit de punts de vista diversos, a voltes contraris, a voltes coincidents i a voltes complementaris. Per altra banda, ha permès que cadascuna de les parts expressés les qüestions que li semblaven més destacables i, també, d'assenyalar les possibilitats de futur. En definitiva, cadascú va estar cridat i convidat a dir-hi la seva i tothom ho va acceptar.

En el decurs de les entrevistes, tant les individuals com les col·lectives, es van prendre notes tècniques que, posteriorment han estat recollides i analitzades. Tot plegat ha donat lloc a un munt de papers i d'hores de feina: primer, d'anàlisi i categorització; després, de síntesi i, en darrer lloc, de redacció de l'informe.

En essència, hi ha un canvi d'estratègia: es posposa la realització de sessions de mediació i s'aprofundeix en la comprensió de les raons i els posicionaments de cadascuna de les parts, amb la pretensió de formular propostes de millora a través d'informe tècnic ulterior.

2.7. Perspectives de futur

El fet de comptar amb un informe tècnic on s'hi reflecteixen els principals problemes que, a parer dels protagonistes, afecten l'escolarització a Salt i, també, s'hi recull i sistematitza un ampli ventall de possibles accions de millora, ha de facilitar la ulterior acció mediatora.

L'informe (que, ben segur, haurà d'ésser matisat, ampliat o complementat) ha d'ésser l'element clau entorn del qual s'ha d'articular la discussió. Un possible procés a seguir fóra:

- a) Distribució de l'informe entre les diverses parts
- b) Presentació i comentari de l'informe a càrrec del mediador
- c) Període d'anàlisi, comentaris i esmenes per part dels diversos col·lectius
- d) Sessions de mediació col·lectives en les quals es valori la viabilitat de les propostes

- e) Elaboració de conclusions finals.
- f) Presa de decisions per part del Consell Escolar Municipal.

3.- L'ESCOLARITZACIÓ DELS INFANTS I JOVES A SALT.

A l'inici del projecte es van posar en clar un parell de qüestions que ara convé recordar atès que constitueixen el marc de referència de tota la feina feta i de la que queda per fer.

a) Per una banda, la Coordinadora d'AMPAs va posar èmfasi en la dimensió pràctica del projecte. Van venir a dir:

"Coneixem el discurs de l'escola intercultural i hi creiem. Ara bé, el dilema rau a portar-la a la pràctica de manera col·lectiva, d'una manera que impliqui el conjunt de la comunitat. Volem tractar i treballar aspectes concrets que afavoreixin un procés d'integració escolar en el conjunt de la població de Salt: les ràtios, la distribució d'aules entre els centres, la ghetització... per a la qual cosa és indispensable comptar amb la participació de les diverses instàncies que hi han d'intervenir."

b) Per la seva banda, el mediador, en acceptar el repte de considerar aspectes concrets (i, a voltes, polèmics), extrets de la realitat que es viu a les escoles i instituts saltencs, va advertir de la impossibilitat de tractar-los aïlladament, deixant de banda la realitat social en la qual s'insereixen. Així s'exposa al document inicial de fonamentació²

" El desenvolupament de la comunitat planteja múltiples reptes i problemes que, si bé han d'ésser tinguts en compte des d'una perspectiva global, no és menys cert que només poden ser tractats parcialment. (...) L'assoliment de majors nivells d'integració social serà el resultat d'accions dutes a terme en múltiples àmbits: educatius, laborals, sanitaris, assistencials... i, també de l'actitud i la receptivitat de les persones, dels grups, de tothom: autòctons i immigrants. El repte és complex; queda molta feina per fer. Sembla fonamental passar dels discursos benintencionats però, forçosament, genèrics, a l'acció directa en realitats concretes."

Per bé que es tracta d'una idea bàsica, prou exposada i fonamentada en documents anteriors, ens ha semblat necessari recordar-la a l'inici del d'aquest informe. La raó és ben òbvia: en avançar en l'anàlisi de la situació i en la formulació de possibles alternatives de millora, ens centrarem en aspectes concrets: la distribució dels nens i nenes d'incorporació tardana, la pre-inscripció, l'atenció-comunicació amb els nouvinguts... aspectes que s'insereixen en la dimensió organitzativa. Ara bé, no podem perdre de vista que tot plegat s'insereix en una realitat social: el Salt d'avui.

Al llarg de les sessions de treball sovint s'ha plantejat, d'una manera explícita (a les entrevistes individuals o sectorials) o implícita (en els diversos contactes interpersonals mantinguts), quins són els trets definidors de l'escolarització obligatòria a Salt. Les respostes obtingudes han estat moltes, de diversa índole i amb múltiples matisacions. Es feia necessari

² Vegeu "La mediació com a instrument de desenvolupament comunitari. Plantejaments i idees prèvies a una acció mediatòria" pp. 3-4

ordenar-les, classificar-les. Finalment, hem optat per establir tres grans dimensions que denominarem social, administrativa i escolar, les quals es troben en estreta interconnexió i, per tant, han d'avançar juntes. De poca cosa serveixen els avenços i les iniciatives en un d'aquests àmbits si es descuiden els altres. La realització de petits esforços simultanis i coordinats en totes tres, en canvi, té efectes multiplicadors per a la comunitat.

3.1. Dimensió social

La situació de l'escola ha Salt no pot reduir-se únicament a l'anàlisi del que passa a les escoles. No la podem entendre adequadament sense tenir en compte l'evolució de la societat saltenca als darrers decennis. S'ha passat d'una escola que atenia la canalla del veïnat, a una escola massificada, que atén un ventall molt ampli de criatures, de diversa procedències, cultures, etc. El procés ha estat llarg; els factors a considerar, complexos: successives onades migratòries, creixement urbanístic, veïnatge amb Girona, tipologia de la població nouvinguda, desenvolupament socio-econòmic... En definitiva, l'escola i la societat saltenques caminen de la mà.

Des d'aquesta perspectiva, la solució a una bona part dels problemes que pateix l'escola, no és a les seves mans. Quan una de les participants a les sessions de treball deia: "El principal problema de l'escola de Salt es pot resumir en una sola paraula: "pobresa", feia referència a aquesta qüestió, al darrera de la qual hi trobem un llarg reguitzell de concrecions: absentisme escolar, immigració, baix suport familiar, manca d'hàbits, etc... Paradoxalment, l'escola, en tant que institució socialitzadora, compleix una funció d'integració i de cohesió social. D'una manera immediata, amb els nens i nenes i, d'una manera mediata, amb les famílies i resta d'organitzacions socials.

La societat saltenca té un nombre considerable de ciutadans i ciutadanes d'altres cultures i, per tant, la seva escola és multicultural. La immigració ha constituït un fet ben natural al llarg de la història: les persones van allà on pensen que trobaran millors condicions de vida, majors oportunitats de progrés socio-econòmic, etc. Així ho van fer els espanyols que van anar a reconstruir Alemanya després de la guerra; els extremerys i, sobretot, andalusos que vénen a Catalunya als anys seixanta i setanta i, ara, ho fans els magribins, centroeuropeus, europeus de l'Est, centre i sudamericans, etc. que han vingut atrets per la possibilitat de guanyar-s'hi la vida i de prosperar socialment i econòmic. Es trata d'avançar d'una societat i una escola pluriculturals a una societat i una escola interculturals³, on conviuen, s'eduquen i es relacionen amb tota normalitat nens i nenes de diverses ètnies i cultures.

En el conjunt del país, i també a Salt, l'arribada massiva d'immigrants en edat escolar es produeix en uns moments d'alarma pel sistema educatiu derivats de la baixada de natalitat.

Quan els centres comencen a buidar-se i se senten veus de tancament o de reconversió d'algunes escoles, l'arribada de famílies d'altres països, amb un elevat índex de natalitat, és vista, des d'un punt de vista quantitatiu, com un signe de vitalitat del sistema. Ara bé, a nivell qualitatiu, comencen a sorgir reptes i interrogants. Per una banda, implica un replantejament del paper de l'escola: s'inicia el lent camí d'entendre el tractament de la immigració i l'atenció a minories ètniques com una oportunitat per dur a terme una educació oberta a les diverses cultures, respectuosa amb l'individu, i enriquidora per a tots.

Quan a una societat i a una escola hi arriben persones procedents d'altres països es plantegen múltiples oportunitats d'aprendre els uns dels altres; de plantejar-se les coses des d'una altra perspectiva; de valorar aspectes de la vida fins ara desconeguts; de conèixer altres hàbits: alimentaris, socials, etc. D'una manera progressiva, es produeix un procés d'interrelació i d'integració recíproca que facilita la convivència. La integració és possible quan hi ha comunicació entre les cultures per tal de compatibilitzar maneres de ser i de fer, independentment que sigui autòctona o nouvinguda. El coneixement mutu trenca la barrera de la por o la incomprensió davant allò que és diferent.

Aquest procés no és fàcil, ni tampoc ràpid, ans al contrari, és lent i costós. L'escola ha de contribuir-hi i, de fet, potser és la instància social que hi contribueix d'una manera més decisòria. Ara bé, a l'escola s'hi reflecteix la societat i, per tant, cal una acció coordinada de les diverses instàncies socials.

3.2. Dimensió administrativa

La Declaració Universal dels Drets Humans i la Constitució Espanyola recullen el dret a l'escolarització de tots els infants i joves de 3 a 16 anys, amb independència de la seva procedència i de la situació legal o administrativa en la qual es trobin els seus pares o familiars. S'entén que l'educació constitueix un dret bàsic de la persona i que l'Estat, a través del Govern de la Generalitat, amb competències plenes en aquests afers, és responsable de proporcionar-lo.

Les Administracions educatives són les encarregades de determinar els procediments a seguir per garantir aquest dret i d'aportar el recursos humans, funcionals i materials, en funció de les necessitats de cada context.

Són diverses les qüestions a considerar-hi. N'esmentem algunes:

a) La dotació d'equipaments materials per garantir l'adequada atenció als alumnes, és a dir, places escolars i, per extensió centres docents, aspecte en el qual tenen responsabilitats compartides les administracions municipal (dotació de terrenys, manteniment, etc.) i l'autonòmica (construcció, adscripció de personal, dotació de material, etc.). Quan el creixement és sobtat i de difícil previsió, les dificultats augmenten.

³ Bach, J. (2003): "Por una escuela intercultural", a Essomba, M.A. (Coord): *Educación e inclusión social de*

b) La regulació de l'accés a una plaça escolar dels centres sostinguts amb fons públics o, en altres paraules, l'establiment de mecanismes administratius per determinar a quin dels centres d'un municipi han d'anar els infants i joves,

c) La provisió de mecanismes d'urgència per garantir el dret a l'escolarització dels infants i joves que arriben d'altres indrets en qualsevol moment del curs escolar

d) La construcció de criteris consensuats per a la gestió dels afers educatius d'àmbit municipal en el si del Consell Escolar Municipal i, més específicament, la Comissió d'Escolarització.

e)

En síntesi, en efectuar la diagnosi de l'educació a Salt, hi apareixen un conjunt de qüestions a tractar i millorar que impliquen l'establiment de criteris consensuats d'actuació entre les administracions, els centres i els destinataris dels serveis. Es tracta de determinar (emetre un judici de valor) què és el millor per al progrés del conjunt de la població i, a partir d'aquí, adoptar les decisions administratives que ho possibilitin.

3.3. Dimensió escolar

Finalment, establim una tercera dimensió que fa referència a la intervenció directa amb els nens i nenes, ubicada, majoritàriament, als centres educatius.

La feina docent dels mestres i dels professors, com moltes altres feines, ha canviat notablement en els darrers temps. Són múltiples els aspectes que se'ls plantegen, amb notables diferències en funció de les característiques dels alumnes i, també, de la cultura de cada institució. Entre d'altres:

a) El desenvolupament d'habilitats comunicatives i de comprensió empàtica amb els estudiants i les seves famílies.

b) L'atenció simultània, en una mateixa aula, a alumnes que poden presentar grans diferències pel que fa a l'itinerari previ d'escolarització, els hàbits d'estada a l'aula, a l'interès per aprendre, a la relació amb els companys i, en general, la valoració de l'escola.

c) La intervenció en la resolució de conflictes a l'aula i el desenvolupament de la feina en situacions de tensió.

d) La comprensió i l'acceptació dels trets culturals propis de cada estudiant.

e)

Pel que fa a les qüestions organitzatives a nivell de centre (microorganització) hi trobem els criteris per a la formació de grups classe, l'establiment i els criteris de funcionament de l'aula de suport lingüístic, la manera de dur a la pràctica el Pla d'Acollida

d'alumnat de procedència estrangera, els criteris d'assignació del professorat als diversos cursos, el pla d'acollida, els criteris de coordinació intercicles i intracicles, etc.

Es tracta d'un conjunt de qüestions que són responsabilitat de cada centre. Els equips educatius i els equips directius són els qui millor coneixen les característiques i les necessitats del alumnes i, també, les pròpies possibilitats i limitacions. A partir d'aquest coneixement en profunditat han de prendre les decisions didàctiques i organitzatives més adequades.

L'establiment d'aquestes tres grans dimensions ens alerta de la dificultat, més ben dit, de la impossibilitat de trobar-hi solucions màgiques. Els dèficits derivats de l'escolarització d'infants immigrants, en un context de pobresa, amb risc d'exclusió social, no pot compensar-los l'escola tota sola. El seu treball quedarà molt desdibuixat si, simultàniament i coordinada, no s'actua des d'altres instàncies socials. Calen actuacions globals que integrin l'ensenyament, la sanitat, els serveis socials, l'habitatge, l'accés al món del treball...

4.- LA GESTIÓ DE L'ESCOLARITZACIÓ. PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES.

El garant del dret a l'educació dels nens i nenes, nois i noies de Salt, comporta afrontar, des del punt de vista de la gestió, dues grans problemàtiques: la necessitat d'oferir places escolars per una població amb un ritme de creixement accelerat (i, per tant, de difícil previsió) i la distribució dels nous nens, bé sigui a l'inici o durant el curs, entre els diversos centres educatius del municipi.

Es tracta de qüestions complexes, que han portat i portaran moltes discussions, atès que hi conflueixen drets individuals (el dret a l'educació de cada infant en edat escolar i el dret dels pares a escollir centre docent) que han d'ésser considerats a la llum del progrés del conjunt de la societat: la cohesió social, la convivència pacífica, l'acceptació de la diferència... Ens trobem davant de la vella disquisició entre els drets individuals i els col·lectius o, en altres paraules, en el terreny de les limitacions a l'exercici de drets individuals en nom del progrés social.

En l'intent de seleccionar les principals problemàtiques que afecten l'escolarització a Salt, en primer lloc, exposarem alguns aspectes característics del treball educatiu: l'atenció a col·lectius en risc social, l'atenció a immigrants i la guetització. En segon lloc, els aspectes administratius que hi incideixen: el mapa escolar (amb la corresponent oferta de places); la distribució dels alumnes entre els centres i, finalment, la incorporació d'alumnes al llarg de tot el curs.

4.1. Acció escolar amb nens i joves en risc d'exclusió social.

El principal problema de l'escola de Salt és la pobresa, deia una directora d'un centre educatiu en una de les sessions de la Taula de Mediació. Més endavant, en el marc d'una de les trobades sectorials, es van detallar alguns dels factors que hi incideixen: la manca de suport familiar fa que el nen i joves visquin al carrer la major part de les hores que no són a l'escola; la manera de resoldre les desavinences, tant a casa com al carrer, basada en la força, l'agressivitat; la manca d'hàbits de relació interpersonal presidits pel respecte; les mancances d'alimentació i d'higiene; la convivència de moltes persones en una sola casa...

Hi ha molts factors que incideixen en l'escolarització: el fet d'haver nascut aquí o d'haver arribat a una certa edat, ja sigui amb experiència escolar o sense; el temps que ha estat escolaritzat i el fet d'haver-ho estat a l'educació infantil; el nivell d'inserció econòmica i sociocultural dels pares; el temps de convivència familiar (alguns pares treballen fora i no veuen el nen/la nena en tot el dia); l'ús del temps de descans escolar (a migdia i al vespre); el grau d'estabilitat de l'estructura familiar; el grau de coneixement, tant de l'infant com dels pares, de la nostra llengua (la catalana i/o la castellana); la vinculació a grups d'amics o a clans que realitzen activitats delictives: robatoris, tràfic de substàncies prohibides, tràfic de persones... o al·legals: prostitució, contractacions sense papers, etc

En definitiva, la feina a fer amb els infants i joves als centres educatius per tal de fomentar la seva integració escolar i social, es troba condicionada, fonamentalment, per la pobresa i l'exclusió social. Tant li fa que siguin fills de famílies autòctones com de famílies immigrants. Quan l'infant no compta amb un suport extern ferm, bé perquè prové d'una família desestructurada, bé perquè viu en un entorn de marginació, bé perquè ningú se n'ocupa... el treball educatiu que duu a terme l'escola es troba fortament condicionat per l'ambient extern i, per tant, es troba sotmès a limitacions.

4.2. La immigració

Al punt anterior dèiem que els problemes d'integració escolar reflecteixen la realitat social, que tant afecta les famílies autòctones com les nouvingudes. Ara bé, quan any rera any assistim a creixements espectaculars de la taxa d'immigrants, és obvi que el simple fet d'acollir-los i ubicar-los a l'escola comporta una problemàtica específica.

No resulta fàcil d'encabir en un mateix calaix la problemàtica que es desprèn de l'atenció escolar als immigrants. Per una banda, es constata una gran varietat de procedències: magribins, centrafricans (senegalesos, gambians...); sud-americans (equatorians, colombians...) russos i dels països de l'Est... cadascun amb trets culturals propis i dificultats

específiques per a la integració (s'observa, a tall d'exemple, que els sudamericans presenten més dificultats en l'aprenentatge del català). Cadascun d'aquests col·lectius, s'articula, alhora, en petites comunitats, arran de la tendència natural a retrobar-te amb el teu i, també, perquè ocupen les zones on tenen un accés més fàcil a la vivenda. El grau d'obertura o de tancament de cadascun d'aquests col·lectius a la societat d'acollida constitueix un indicador del nivell d'integració. Altrament, la consciència de pertànyer a un determinat col·lectiu a voltes dóna lloc a conflictes socials.

A banda de la procedència, hi ha altres factors que incideixen en l'escolarització: el nivell cultural o socioeconòmic familiar, els anys d'estada a Catalunya (alguns dels magribins que van arribar a mitjans dels vuitanta, han tingut fills i néts catalans), les possibilitats de comunicació en català i castellà, el grau d'acollida de la societat receptora, els vincles que mantenen amb la societat d'origen i, sobretot, l'interès i l'actitud amb què la família enfoca l'educació.

Es pot acceptar, des d'una perspectiva genèrica, que el fet d'haver d'atendre un nombre elevat d'alumnes immigrants comporta una problemàtica específica per a l'escola. Ara bé, en una anàlisi més detallada, queda clar que la procedència no és el factor determinant. Així ho demostra el fet que trobem alumnes de procedència forana perfectament integrats, amb nivell d'aprenentatge idèntics o superiors als autòctons, la qual cosa ens convida a plantejar-nos què entenem per "alumnes immigrants" o "fills d'immigrants"?, o en altres mots, quan considerem que un alumne de pares forans s'ha integrat satisfactòriament. Per anar a un cas extrem, a les aules d'infantil hi tenim alumnes de famílies foranes que han nascut a Catalunya i que han estat escolaritzats en una llar d'infants. Semblaria raonable pensar que, en aquests casos, no és del tot vàlida l'etiqueta d'"alumne immigrant".

4.3. La segregació

La concentració d'infants i joves que presenten les característiques esmentades als punts anteriors en determinats centres educatius constitueix una pràctica segregadora que, a vegades, denominem guetització. Es tracta d'un procés progressiu, en el qual hi concorren diversos factors:

- a) La ubicació de l'escola en una zona amb forta població infantil en risc d'exclusió social
- b) La tendència natural de les famílies immigrants a portar els seus fills a l'escola on van els que són com ells: per familiaritat, per contacte amb familiars i amics o, simplement, per mimetisme.
- c) Les famílies autòctones, en canvi, inicien un procés gradual d'abandonament dels centres amb elevada concentració d'alumnes immigrants. En alguns casos, l'anada a un altre centre obeeix a raons de prestigi social; això no obstant, en la majoria dels casos es deu a la creença

que la qualitat de l'ensenyament se'n ressentirà. Es considera que l'atenció als alumnes immigrants alenteix o dificulta el ritme i el clima de treball a l'aula.

d) La conjunció dels factors anteriors fa que el nombre d'alumnes per grup-classe d'aquestes escoles sigui menor al previst. Aquest fet, en primera instància, podria considerar-se avantatjós, atès que possibilita una atenció més personalitzada als nens i nenes. Ara bé, una anàlisi més profunda, en canvi, posa de manifest efectes perversos: en quedar places vacants, s'hi assignen els alumnes d'incorporació tardana, la qual cosa implica una agreujament de la segregació.

La guetització implica aïllament. Respon a un pensament prou estès:

--"Jo respecto la diversitat cultural dels altres; ara bé, això no implica que m'hi hagi de relacionar. No m'interessa i opto per allunyar-me'n".

Es una mena de tolerància passiva, basada en l'individualisme, en la defensa dels propis interessos. Dur a les seves conseqüències extremes aquests plantejaments conduiria a la creació d'escoles específiques per a determinats col·lectius.

La problemàtica que ha estat caracteritzada en els tres punts anteriors es troba influïda per decisions administratives que regulen el dret a l'educació. En destaquem l'oferta de places escolar i la seva distribució en el territori, els criteris de distribució de l'alumnat entre els diversos centres i els criteris d'adscripció dels alumnes immigrants que arriben fora del període de matriculació. Ben segur que hi ha altres aspectes a ésser tinguts en compte: les beques de menjador i llibres, la participació en activitats complementàries, etc.; tanmateix, ens centrem en els tres que han aparegut d'una manera més reiterada a les sessions de la Taula de Mediació

4.4. L'oferta de places escolars: el mapa escolar.

Per tal de donar resposta a les necessitats educatives de la societat, les Administracions assumeixen el compromís de fer una oferta de places escolars que s'adeqüi a les necessitats previstes o detectades. Això es concreta en un conjunt d'equipaments educatius (escoles i instituts) distribuïts en el territori: mapa escolar.

Pel que fa a la ubicació en el territori, si bé és cert que els centres existents en l'actualitat tendeixen a concentrar-se en determinades zones del municipi, no sembla que aquest sigui un factor altament problemàtic atès que les distàncies són curtes i, per tant, és factible el desplaçament a peu d'un lloc a l'altre. Fóra convenient, no obstant, tenir en compte la localització dels centres actuals a l'hora de decidir les ubicacions futures, amb el criteri d'afavorir l'equilibri territorial.

Pel que fa a la suficiència de places escolars i, per extensió, de centres educatius, la qüestió és més complexa. Un cop d'ull a les dades de pre-inscripció i de matriculació dels alumnes ofereix una panoràmica d'escoles i instituts notablement saturats, amb un creixement erràtic. Cal aclarir aquests termes:

a) La saturació dels centres ve donada per les dades absolutes de matrícula a cada curs, la qual es troba al llindar o bé sobrepassa la ràtio de 25 alumnes (amb l'aplicació del polèmica autorització d'un 10% addicional, és a dir, 28, quan hi ha causes excepcionals que ho justifiquen) per aula a l'educació infantil i primària.

L'establiment d'una ràtio alumnes/aula obeeix a un criteri administratiu per tal de calcular l'oferta educativa dels centres i, consegüentment, l'assignació de recursos. S'expressa com el "nombre màxim" d'alumnes per aula; ara bé, no hi ha l'obligació d'arribar a aquest màxim. De fet, a força aules de les nostres contrades hi trobem grups al voltant dels 15 alumnes, la qual cosa facilita la feina educativa del mestre. Aquesta mesura seria del tot justificada a Salt, d'acord amb les característiques de la població escolar que ha d'atendre.

b) Parlem de creixement erràtic en el sentit que no ha estat planificat a l'avançada. Quan s'observa que el nombre d'alumnes d'un determinat nivell educatiu ha augmentat arran dels moviments poblacionals (alumnes de nova incorporació, mobilitat interna, etc) es decideix augmentar el nombre de grups-classe. Aleshores el problema resideix a decidir on s'ubica el nou grup, que apareix com un curs doblat. Així sorgeixen els anomenats "bonys", els quals es distribueixen en funció de les possibilitats d'espai dels diversos centres.

La visió conjunta dels dos factors descrits (saturació i creixement erràtic) sembla indicar que la línia a seguir passa per la construcció de noves instal·lacions que, per una banda, permetin abaixar la "ràtio" i, per una altra, garanteixin la possibilitat de preservar una estructura harmònica als centres. Preferentment, centres de dimensions reduïdes: d'una línia a infantil i primària i de tres línies a secundària obligatòria.

L'increment experimentat per la població en edat escolar en els darrers anys apunta una clara tendència de futur. Cal preveure respostes a l'avançada. En aquest sentit, la construcció d'un nou centre de primària (a banda de la consolidació arquitectònica i funcional del CEIP Mas Masó) sembla prioritària. Pel que fa a l'educació secundària, també s'ha de contemplar el seu creixement. En aquest punt es plantegen dues alternatives: la construcció d'un nou institut de dimensions semblants als dos existents o bé la transformació de l'actual IES Vallvera en un centre de grans dimensions. Cadascuna d'elles ha d'ésser avaluada amb deteniment.

4.5. La distribució de places entre els diversos centres

La distribució de places entre els diversos centres, particularment en funció de la titularitat (pública o privada concertada) però, també, entre el conjunt d'escoles públiques,

constitueix un dels aspectes més delicats de l'administració de l'escolarització. Per entendre'l hem d'acudir, en primer terme, a la regulació legislativa i, en segona instància, a les pràctiques quotidianes.

Malgrat que les lleis reguladores del sistema educatiu (LODE, LOPEGCD i, ara, LOCE) estableixen les mateixes obligacions pel que fa a l'admissió d'alumnes en centres de titularitat pública i privada concertada, una mirada a la realitat de les aules i dels patis de joc d'ambdós tipus d'escola a vegades reflecteix realitats ben diferents.

La distribució de l'alumnat entre els diversos centres es fa seguint una normativa autonòmica que obliga els centres a fer una reserva de places (que varia en funció de les circumstàncies del context) a cada aula per als alumnes amb necessitats educatives especials, entre les quals s'hi troben les d'origen social.

La qüestió bàsica rau a harmonitzar el dret dels ciutadans a rebre educació i el dret dels pares a triar centre educatiu. Allò desitjable fóra aconseguir l'equilibri entre ambdues qüestions: que els pares i mares triessin lliurement l'escola que prefereixen per als seus fills i que aquests es distribuïssin uniformement entre els diversos centres. En conflicte sorgeix quan un centre rep moltes més demandes que un altre i s'ha de fer una tria en funció d'un conjunt de criteris prèviament establerts: existència de germans, proximitat al domicili, ingressos econòmics de la unitat familiar... als quals se n'hi uneixen d'altres que fan referència al projecte educatiu que ofereix cada centre: confessionalitat, uniforme, activitats complementàries, etc.

Des del punt de vista del progrés social allò desitjable fóra la distribució equitativa de l'alumnat entre els diversos centres. Des del punt de vista de la defensa dels drets i interessos legítims de cada institució, s'entén que una escola argumenti que si hi ha molts pares que l'han triada per als seus fills, no hi ha raons per negar-los aquest dret (amb la qual cosa se'ls obliga a portar el fill/a un centre no desitjat). En paral·lel a aquest argument, també es posa sobre la taula la insuficiència de recursos humans de l'escola privada concertada per atendre adequadament els infants de n.e.e. (atenció de l'EAP, mestres de suport, recursos per fer agrupaments flexibles...).

Pel que fa a la manera com es porten a la pràctica aquestes mesures, les realitats són múltiples: dificultats per arribar al consens en el si de la Comissió d'Escolarització, manipulació o maquillatge de dades, canvis d'empadronament, entrevistes individuals amb les famílies prèvies a la pre-inscripció, pares i mares que en no aconseguir plaça en el centre desitjat opten per un centre d'un altre municipi, famílies immigrants que no se senten a gust ocupant una "reserva de plaça", germans o familiars propers matriculats a centres diferents... En definitiva, els resultats del procés donen lloc a la realitat actual de l'escolarització, amb notables mostres de segregació.

4.6. L'escolarització d'alumnes d'incorporació tardana

Finalment, un darrer factor problemàtic a comentar, estretament interconnectat amb l'anterior, fa referència a la incorporació d'alumnes a les escoles al llarg de tot el curs escolar. Un fenomen a tenir prou en compte per l'elevat nombre de casos que es produeixen: més de dos-cents en el passat curs 2002-03.

El procés d'aclimatació i de socialització d'un nouvingut al lloc d'acollida sempre presenta dificultats. Fa deu o quinze anys, quan la immigració encara no era un fet generalitzat, l'acolliment d'un nen al bell mig del curs escolar, ja suposava un fet singular per a l'escola, al qual s'havia de dedicar una atenció especial. I només se'n produïen un o dos a l'any. L'arribada massiva d'immigrants ha fet que allò que era excepcional hagi esdevingut habitual, amb l'afegit de les dificultats idiomàtiques, d'ubicació en un context ben diferent del d'origen, de relació interpersonal i d'inserció en el grup, d'hàbits d'escolarització... Són múltiples, per tant, els dèficits als quals ha de fer front l'escola en aquest procés i, per molts recursos i esforços que hi aboqui, constitueixen únicament un kit de supervivència: aula d'acollida, tallers de llengua, suport a les àrees instrumentals, etc.

Allò que ens interessa, des d'una perspectiva organitzativa, és el procediment pel qual se'ls adscriu a una determinada escola: es distribueixen entre les diverses escoles o bé es concentren en un o dos centres. En la pràctica, el criteri que prima és l'existència de places: s'adscriuen als centres que tenen places vacants en el curs que els correspon per edat.

Un cop acabat el procés matriculació de tots els alumnes d'un centre (amb el corresponent procés de pre-inscripció en els cursos de nova incorporació: P3 i 1er d'ESO), es coneix el nombre exacte d'alumnes de cada grup. En la major part dels casos s'arriba a la ràtio màxima (25 alumnes per curs a infantil i primària i 30 a secundària obligatòria) o bé se sobrepassa. Ara bé, sempre hi ha centres, els de menor demanda, on queden places buides.

Quan es produeix l'arribada d'immigrants en edat d'escolarització obligatòria, se'ls adscriu al centre que té places vacants en el curs que correspon a l'edat de l'alumne. Aquest procediment que, en principi, sembla ben lògic (ubiquem els nouvinguts allí on hi ha places vacants), aguditza encara més la guetització. Els centres on queden places vacants són el que atenen a més població immigrant i, alhora, n'han d'acollir al llarg de tot el curs, la qual cosa accentua encara més la segregació. És com un peix que es mossega la cua.

5.- QUINA RESPOSTA S'HI DÓNA?

Davant les problemàtiques que acabem de presentar, podem limitar-nos a ser-ne conscients (com més a fons es coneix la realitat, major capacitat per comprendre-la) o bé podem plantejar-nos d'intervenir-hi amb la intenció de millorar-ho. Tanmateix, la intervenció

es troba condicionada per la realitat existent, pels hàbits consolidats, per les dinàmiques de funcionament social que s'han anat afermant al llarg del temps.

Abans de proposar vies de millora, cal que ens plantegem algunes qüestions: S'és conscient de la problemàtica? Quin coneixement se'n té? Interessa intervenir-hi? A qui? S'hi han donat respostes?, Han estat suficients/satisfactòries?... Com s'ha actuat en la gestió de l'escolarització?...

5.1. Consciència

Els diversos actors socials que intervenen en la gestió del dret a l'escolarització tenen plena consciència dels problemes apuntats. El Departament d'Ensenyament coneix les xifres globals de la població immigrant, la distribució entre els diversos centres i també les característiques del treball a l'aula. Amb l'objectiu de millorar-ho, l'any 2002 va presentar el Pla d'Acollida d'alumnes de nacionalitat estrangera 2003-2006.

L'Ajuntament de Salt en té plena consciència i també en té dades acurades. A través dels serveis socials, procura facilitar la integració social des de diversos àmbits: inserció laboral, habitatge, sanitat, serveis públics.... L'escola n'és un més; un de fonamental perquè treballa de cares al futur.

El professorat i els equips directius dels centres són els qui ho viuen més d'aprop: en el treball educatiu que duen a terme a cada aula, en el clima general de centre, en l'arribada d'alumnes d'I.T. al llarg de tot el curs... Cada centre i cada professor coneix la seva realitat. Les línies mestres del treball que es duu a terme als centres s'adrecen a la comprensió del que passa a les aules (coneixements interculturals); la formació continuada del professorat: interculturalitat, mediació en conflictes, etc i la posada en marxa de plans específics d'acollida: d'acolliment, de treball amb famílies, etc.

Finalment, els pares i mares dels alumnes, en tant que representants dels usuaris dels serveis i ciutadans de Salt, tenen una consciència global de la problemàtica, han expressat la seva preocupació i han dut a terme diverses iniciatives de millora, entre les quals hi ha la Taula de Mediació.

Totes les parts tenen plena consciència de la situació. Ara bé, des de perspectives diferents i amb dades i coneixements que també són diferents. Una bona línia d'avenç passaria per posar en comú aquest conjunt de dades i d'informacions; deixar d'entendre-les com un privilegi sectorial o individual per posar-les al servei del progrés col·lectiu. La realització d'un estudi acurat de les dades de l'escolarització a Salt ajudaria a apreciar millor la problemàtica i, allò més important, a compartir-la. No es tracta de recollir novament les dades sinó de posar sobre la taula les existents així com les previsions de futur.

5.2. Respostes

La presa de consciència de la situació exposada unida a l'interès per la millora ha portat a donar-hi respostes múltiples. Si cada un dels actors elaborés un llistat de les respostes que s'hi han donat, en sortiria un bon grapat: dotació de recursos a centres, projectes singulars, plans d'acollida, informes, dictàmens, sol·licituds, reivindicacions, protestes, acords del Consell Municipal i de la Comissió de Matriculació, activitats de sensibilització, estudis, publicacions...

Cadascú hi ha donat la resposta que li ha semblat més adequada en funció de les seves interpretacions de la realitat, de la seva responsabilitat, de les possibilitats, dels interessos... Han estat múltiples respostes; ara bé, no sempre han estat coincidents, ni coordinades.

5.3. Han estat suficients/satisfactòries?

Cadascuna de les respostes que s'hi han donat i s'hi donen té el seu sentit i, en una o altra mesura, haurà assolit els objectius que es proposava. Ara bé, si tenim en compte el conjunt de la població escolar de Salt, sembla que no han estat suficients o no han estat les adequades; es constata una insatisfacció generalitzada a l'hora de fer una valoració de la situació actual.

No n'hi ha prou, tanmateix, de constatar la insuficiència del que s'ha fet fins ara. Caldrà, a més, veure quines dinàmiques ha generat.

5.4. De quina manera s'ha actuat?

Des del punt de vista organitzatiu, en allò que fa referència a la gestió de l'escolarització, la pràctica que s'ha seguit ha consistit a aplicar, d'una manera estricta, la normativa administrativa que regula el procés d'admissió d'alumnes als centres sostinguts amb fons públics, be siguin de titularitat pública o de titularitat privada concertada. S'ha aplicat allò que es determina a la Resolució del Departament d'Ensenyament en la qual s'estableixen les normes de preinscripció i matriculació de l'alumnat (DOGC, núm 3829, pág 3800).

Els resultats d'aquesta manera de procedir han donat lloc a la panoràmica actual de l'escola de Salt, amb els problemes que hem exposat a 4.4., 4.5. i 4.6.

El procés segueix una lògica administrativa (pre-inscripció, baremació, admissió, matriculació, places vacants, assignació d'AIT), en l'intent d'harmonitzar els drets individuals (l'elecció de centre) amb els col·lectius (la distribució entre els diversos centres per tal de garantir el dret a l'educació). Tot i establir un procediment uniforme per a tothom, els resultats

del procés es basen en la resposta individual de cada pare/mare i de cada centre. Des d'aquesta perspectiva, es llegeix i s'interpreta la normativa des d'interessos individuals (d'una manera ben legítima, per altra banda), la qual cosa genera una dinàmica de desconfiança, de competitivitat, de defensa a ultrança dels propis interessos, de petites perversions o d'interpretacions interessades... En darrera instància, l'aplicació de la mecànica burocràtica fomenta la resposta individual i, per tant, dificulta l'assumpció col·lectiva dels problemes i la generació de respostes globals.

En aquesta línia, són prou il·lustradores les paraules d'un directiu quan, en comentar aquesta situació, exclama:

-- "Si, home...prou dificultats tinc amb el meu centre: els pares, els professors, la matrícula, ... perquè, a més, m'hagi de preocupar pels altres".

Des del punt de vista de l'escola, la pràctica habitual que se segueix per intentar afavorir els nens i nenes que presenten necessitats educatives especials, entre les quals hi ha les de tipus social, és de tipus compensatori. Es duen a terme actuacions específiques: hores de conversa, reforç de matèries instrumentals, aula d'acollida, ensenyaments complementaris que els ajudin a entendre i a incorporar-se a la societat d'acollida, etc. Es tracta d'ajudar-los a superar dèficits.

El volum de treball a fer és important i els recursos insuficients. Les reivindicacions i demandes de més recursos són continuades i, certament, justificades. Ara bé, també és cert que cal fer-ne un bon ús i que, per molts recursos que es tinguessin, sempre serien insuficients.

5.5. Es pot millorar?

Les dinàmiques socials (la manera com es distribueixen els infants i joves entre els diversos centres del municipi, n'és una) són el resultat d'una complexa interrelació de factors: conjunturals, culturals, legals, econòmics, etc. Tot plegat dóna lloc a una determinada manera de fer dels protagonistes, la qual conforma la realitat social.

Ara bé, que les coses siguin així no significa que no s'hi pugui intervenir, amb la intenció de millorar-ho. La situació actual és manifestament millorable i, per tant, convida a intervenir-hi per tal de redreçar-la, modificar-la i, si és possible, transformar-la.

En aquest punt, es plantegen dues grans qüestions: què es pot fer? (les propostes de millora) i com fer-ho? (la gestió del canvi). Les tractem tot seguit.

6.- PROPOSTES DE MILLORA

El projecte neix amb una intenció bàsica: la millora de la qualitat de l'ensenyament obligatori a Salt. La presentació d'un conjunt de propostes de millora constitueix l'essència del treball, la seva raó de ser.

En l'intent d'ésser sistemàtics, s'ha optat per presentar-les en tres grans blocs, seguint la seqüència emprada al capítol tercer, és a dir, tenint en compte els nivells social, administratiu i escolar. De tots tres, tractarem amb més deteniment la dimensió administrativa, es a dir, aquella que fa referència a la gestió de l'escolarització obligatòria, atès que ha estat objecte d'atenció prioritària de la Taula de Mediació. Prèviament, s'aporten i es desenvolupen algunes propostes de millora en l'àmbit social, en les quals ha de tenir-hi una intervenció destacada el municipi. Finalment, també s'apunten algunes idees per a la millora en el marc dels centres educatius (si bé aquest àmbit ha estat el menys treballat).

En la presentació, optem per designar els tres grans àmbits amb les lletres A, B i C i, a continuació, numerar les propostes. Entenem que aquesta pràctica en facilitarà la identificació i el procés de valoració i discussió per part del col·lectiu educatiu saltenc.

A. Nivell social

L'acció integradora de l'escola ha d'avançar en estreta interconnexió amb l'avenç en la resta d'escenaris socials: laboral, econòmic, condicions de vivenda, higiene, relacions interculturals... La progressiva integració social dels col·lectius en risc ha d'ésser el millor aliat de l'escola.

Des d'aquesta perspectiva, les administracions públiques i, particularment, els ajuntaments duen a terme un ampli ventall d'accions d'acolliment i de prestació d'ajuts i serveis encaminats a pal·liar l'exclusió social. Són múltiples les iniciatives que s'han dut a terme en aquesta sentit, per tal d'ajudar les persones que ho necessitin en aspectes com l'accés a escoles bressol, l'adquisició de llibres i material escolar, la recollida i distribució de robes i aliments, la formació de persones adultes, l'assistència a menjadors escolars, els ajuts per a l'arranjament d'habitatges, els casals i centres oberts, els plans de transició al treball, la regularització de la situació administrativa, les iniciatives d'inserció laboral, etc. Es tracta d'un conjunt de serveis que s'ofereixen en igualtat de condicions a tota la població que ho necessita per tal de combatre la marginació.

A1.- Accions de conscienciació i coordinació de la ciutadania.

La integració social de les persones que es troben en risc d'exclusió social és una feina col·lectiva, de tots plegats: al carrer, a la botiga, a l'ambulatori, amb el grup de referència... Es tracta d'acostar-s'hi amb la intenció de caminar junts, d'afavorir la coneixença mútua, la

confiança, el donar i el rebre, de procurar evitar conflictes, l'afrontar amb valentia els possibles inconvenients... En aquest procés, el conjunt de la ciutadania està cridada a assumir-hi protagonisme: el voluntariat, les organitzacions socials, les associacions, etc.

El municipi, a través de la Regidoria d'Acció Social, ha d'assumir funcions de:

a) Coordinació i optimització de les accions dutes a terme pels diversos col·lectius. Es tracta de respectar la idiosincràsia, els orígens i la filosofia dels diversos projectes en marxa, tot procurant que hi hagi una suma d'esforços, amb els consegüents efectes multiplicadors per als destinataris.

b) Conscienciació i animació de la ciutadania per implicar-se en accions de vertebració social, bé col·laborant en projectes en marxa o bé generant-ne i liderant-ne de nous.

La integració escolar i la integració social han de caminar de costat.

A2.- Cooperació entre Serveis Socials i Centres Educatius.

Els nois i noies en risc d'exclusió, amb les seves corresponents famílies, esdevenen un objectiu prioritari tant per als serveis socials com per a les escoles i instituts. Des dels serveis socials es procura fer-los un seguiment individualitzat: feina, higiene, vivenda, família..., facilitar-los l'accés als recursos i, en definitiva, estar al corrent de quina és la seva evolució en el si de la comunitat. Des de l'escola es procura la socialització i l'educació dels infants i joves, en valors i hàbits socials que sovint no són compartits amb les famílies, per a la qual cosa cal un apropament escola-famílies que a vegades es troba amb inconvenients tant bàsics (i, alhora, tan fonamentals,) com la comunicació.

Des d'aquesta perspectiva, sembla evident que s'ha de procurar que els serveis socials i els centres educatius uneixin els seus esforços. En els darrers temps s'ha avançat notablement en aquesta línia: seguiment de l'absentisme escolar, beques i ajuts, coordinació del treball amb famílies, traspàs d'informació... Han anat sorgint, de manera progressiva, un conjunt de necessitats i s'hi han anat posant els remeis que es tenien a mà: s'ha anat a remolc dels fets. Això, inevitablement, continuarà passant; ara bé, el proper pas sembla que ha d'encaminar-se, en la mesura que sigui possible, a la planificació conjunta d'accions preventives, és a dir, a avançar-se als problemes.

Si la necessitat de cooperació entre ambdós serveis és tant evident podem plantejar-nos d'on sorgeixen les dificultats per dur-la a terme i, també, què s'hi pot fer per millorar-la. Les dificultats normalment sorgeixen de les lògiques diferents que regulen el funcionament d'ambdós serveis: dependència funcional, concepció de la feina, objectius, horaris... En aquest sentit, caldrà establir un marc bàsic per tal de normalitzar la relació i treball conjunt entre ambdós serveis, en la delimitació del qual s'hauran de tenir en compte les necessitats percebudes i expressades per ambdues parts.

En l'establiment del Programa de Cooperació entre Serveis Socials i Centres Educatius s'han de tenir en compte les iniciatives i experiències dutes a terme a altres municipis, les

quals hauran d'ésser adequades a la realitat de Salt. Això no obstant, el veritable protagonisme ha de recaure en les persones: tècnics municipals, tècnics educatius i representants dels claustres de cada centre. Ningú no coneix millor que ells quines són les línies prioritàries d'actuació, la millor manera d'abordar-les, els recursos necessaris... En definitiva, perquè la cooperació millori cal que els encarregats de dur-la a terme se'n sentin responsables.

A3.- Oficina d'Atenció al Nouvingut

Al llarg del curs 2002-2003 va haver-hi més de dues-centes incorporacions de nens i joves en edat escolar als centres educatius de Salt. Això significa que van arribar a la població un considerable nombre de famílies, amb casuístiques diferents: en alguns casos primer viatja l'home i, quan té la situació econòmica una mica resolta, va a buscar la resta de la família; en altres casos, vénen tots plegats que reunir-se amb familiars i amics. A les famílies cal afegir-hi les persones, homes i dones, que arriben sols.

El procés d'inserció social és lent i complex, amb enormes diferències en funció de l'ètnia i les circumstàncies personals. Això no obstant, s'albira un conjunt de factors que, d'una o altra manera, hi incideixen: la satisfacció de les necessitats bàsiques (menjar, roba, lloc on raure...), l'establiment de vincles de relació amb la societat d'acollida (l'existència d'un interlocutor), la comunicació (la llengua), la regulació de la situació laboral (els "papeles"), l'accés a un habitatge digne, el coneixement dels costums, hàbits i règim civil de la societat d'acollida... Es tracta d'un conjunt d'aspectes complexos, davant dels quals és difícil d'avançar, sobretot quan el problema principal és la subsistència.

L'establiment d'un servei que, d'entrada, facilités l'acollida dels immigrants per, a continuació, fer un seguiment del seu procés d'inserció, sembla una bona opció; bé amb el rètol que, provisionalment, li hem assignat o bé sota una altra denominació.

A4.- Mediació cultural

Un primer problema que es presenta a l'hora d'afavorir la inserció social dels immigrants és la comunicació i la comprensió de la seva cultura. Una solució immediata consisteix a acudir a una persona que faci d'interpret, de pont cultural. D'aquesta manera neix una figura professional nova: el mediador cultural. Es tracta d'una persona que treballa en estreta col·laboració amb els serveis socials, que duu a terme funcions de detecció de necessitats dels immigrants (vivenda, treball, comunicació amb les famílies...), d'interpretació lingüística i cultural, d'intervenció en conflictes veïnals, etc.

El llistat de situacions quotidianes (que, davant la manca de comunicació, poden esdevenir conflictes) en les quals es fa necessària la comprensió en profunditat entre persones de cultures i llengües sembla justificar la necessitat d'una persona que dugui a terme aquestes funcions. Això és fàcilment constatable en acudir a l'experiència dels municipis que compten amb aquesta figura professional. Això no obstant, també cal plantejar-se alguns interrogants:

a) Quan hi ha una notable heterogeneïtat cultural (inicialment, hi havia un predomini aclaparador de magribins; en els darrers anys, el ventall de procedències s'ha ampliat notablement) caldrien mediadors per a cadascuna de les cultures?

b) S'ha de plantejar com una figura professional permanent o bé transitòria? Allò desitjable fóra que, en millorar la comunicació, les diverses instàncies socials assumissin funcions de mediació en els àmbits que els són propis i, consegüentment, en desaparegués la necessitat.

Ara per ara, no obstant, es presenta com una bona opció.

B. Nivell de l'Administració de l'escolarització.

L'aplicació de la normativa administrativa que regula el procés d'accés a l'escola ha donat lloc a la panoràmica descrita al capítol quart. El fenomen més remarcable és la concentració de l'alumnat en situació de risc social (fonamentalment procedent de la immigració) en determinats centres. És una realitat inqüestionable, la qual ha estat etiquetada de diverses maneres: guetització, segregació, concentració...a les quals cal afegir-hi un munt de denominacions populars que ens estalviem de reproduir. Tot plegat, és el resultat d'un conjunt de factors: de la regulació administrativa que, tot i l'establiment de quotes, afavoreix la concentració (cf. 5.4.); de la tendència de les famílies immigrants a concentrar-se en determinats centres i, simultàniament, de la tendència de les famílies autòctones a abandonar aquests centres.

La realitat és aquesta. Podem plantejar-nos-la des de dues perspectives. Per una banda, des de les idees, des dels valors personals: ¿quina valoració en fem d'aquesta realitat?, ¿quina opinió ens mereix?, etc. Per l'altra banda, des de l'actuació, des de la intervenció sobre aquesta realitat amb l'ànim de transformar-la: ¿es pot fer quelcom per millorar-la?, ¿quines conseqüències se'n derivarien?, ¿qui ha de fer-ho?, ¿qui hi està disposat?.... Considerem amb més detall cadascuna d'aquestes perspectives.

En el terreny de les idees, de les valoracions de la realitat, pràcticament hi ha unanimitat a destacar els efectes negatius de la concentració, tant per a la qualitat de l'educació com per les dificultats perquè l'escola actuï com a agent d'integració social. Hi ha un acord general a considerar que s'ha d'evitar la formació d'escoles-gueto. Aquesta afirmació, no obstant, a vegades es matisa tot afegint-hi que, si bé no és una bona solució, "potser és la menys dolenta de les possibles". Els qui ho veuen així, en definitiva, vénen a dir que allò que compta és la realitat i, des de la seva perspectiva, entenen que no hi ha cap altra possibilitat millor.

Les divergències apareixen quan s'entra en el terreny de les possibilitats de millora o de reforma de la situació actual. Si el problema és la concentració, la solució ha de passar, forçosament, per la desconcentració o, en altres paraules, el repartiment. Perquè en uns

centres baixi la taxa d'alumnes de risc, en d'altres haurà de pujar. És ara quan apareixen les reticències, els posicionaments contraposats, els interessos (ben comprensibles, per altra banda) de les diverses parts. A tall d'exemple, reflectim un parell d'afirmacions il·lustradores d'aquest pensar:

--A mi ja em sembla bé que al XX hi vagin menys immigrants; ara bé, no em sembla just que els hàgim de recollir nosaltres. Nosaltres també en tenim.

--Nosaltres complim amb la normativa d'una manera estricta. Escolaritzem els nens per ordre de preferència en la pre-inscripció i tenim la quota d'immigrants que ens pertoca.

Les reticències i els arguments plantejats pels qui, tant des de l'òptica de l'escola pública com de la privada concertada, sostenen que "de repartiment no en volen sentir ni parlar" són comprensibles. Consideren que han fet i fan, de la millor manera possible, la funció social que se'ls encomana, tot partint del dret bàsic dels pares a elegir lliurement el centre educatiu per als seus fills en funció de la seva línia educativa, proximitat, identificació amb el col·lectiu social predominant, etc. Consideren que no tenen cap responsabilitat en la problemàtica creada i, per tant, entenen que la solució no ha d'afectar-los.

Una ullada al recull estadístic del Departament d'Ensenyament en el qual hi consta el nombre d'estudiants d'origen estranger a cada aula del municipi de Salt i, també, el percentatge global del centre, reflecteix realitats prou diverses. Tots els centres i, per tant, tots els claustres i comunitats educatives, han d'afrontar el repte comú de l'adequació a una nova realitat educativa i a una nova tipologia d'alumnat. On s'hi concentren percentatges elevats d'immigració, es constata l'extrema dificultat de la integració i, per tant, es reclama un major repartiment. On hi ha percentatges més baixos s'argumenta que amb la situació actual poden fer una bona feina educativa i de cohesió social, la qual cosa no seria possible si es produís un canvi en les característiques de l'alumnat. Des d'aquesta perspectiva, es considera la concentració com la solució "menys dolenta".

Arran de les converses amb el diversos protagonistes, hom arriba a entendre i comprendre plenament els posicionaments i interessos de cadascuna de les parts, de cadascun dels centres. Amb matisos i singularitats, es tracta d'una situació compartida per molts municipis. La possibilitat d'intervenir-hi és real, tal com es desprèn de les diverses experiències en curs: Raval, Vic, Palafrugell, Banyoles, etc. No hi ha solucions màgiques... però es poden fer petites millores que, abans de ser portades a la pràctica han de ser debatudes i planificades col·laborativament. Ara bé, abans de procedir cal afrontar amb valentia, d'una manera oberta i transparent, preguntes com:

-- Realment, es vol afavorir la desconcentració?

- Estem disposats a acceptar un major repartiment?.
- Com actuarà cadascuna de les parts? A quins pactes de cooperació es pot arribar?
- Quines són les principals reticències/dificultats/temors?
- De quina manera es pensen afrontar? Amb quins recursos?

Es tracta d'un procés de sensibilització, de discussió, de planificació... previ a la presa de decisió. En aquesta fase convé comptar amb un conjunt de línies d'acció: per analitzar-les, per valorar-les, per discutir-les, per preveure possibles repercussions, per matisar-les, per arribar a pactes que afavoreixin la posada en marxa, etc. Les propostes que vénen a continuació han estat formulades amb aquesta intenció.

B1.- Prospecció de les necessitats d'escolarització del municipi i plasmació en el mapa escolar

Cal fer una prospecció acurada de les necessitat d'escolarització de Salt que tingui en compte dues dades bàsiques:

- a.- El nombre de nens i nenes en edat d'escolar del municipi, amb independència de la situació administrativa dels pares
- b.- El nombre de nens i nenes que, tenint en compte les dades dels darrers anys, es preveu que s'incorporaran al llarg del curs.

A tall d'exemple, a l'hora d'establir el nombre de grups de P3 per al proper curs, s'ha de tenir en compte el nombre d'infants d'aquesta edat que hi ha en l'actualitat al municipi i afegir-hi la quantitat que, tot fent estimacions arran de les dades existents, es preveu que s'incorporarà al llarg del curs.

El quocient de dividir el nombre total de nens previst per la ràtio alumnes-aula (vegeu proposta B4) reflectirà el nombre total de grups per nivell educatiu. Aleshores cal plantejar-se on s'han d'ubicar: bé als equipaments educatius actuals, bé transformant-ne algun per adequar-lo a les noves necessitats o bé en espais provisionals, tot esperant que es construeixin els definitius, en un futur immediat.

La previsió del nombre total de grups per cada nivell educatiu ha de ser "generosa". El descens del nombre d'alumnes per aula facilitarà l'atenció a la diversitat (el treball educatiu quotidià dels mestres i professors) alhora que permetrà un repartiment més equitatiu dels alumnes d'incorporació tardana.

B2.- Elaboració d'un estudi que reflecteixi les xifres de l'escolarització a Salt.

La presa de decisions que facilitin la planificació de l'educació a Salt per als propers anys ha de partir d'un estudi estadístic rigorós en el qual s'hi reflecteixi la realitat global de la població.

La iniciativa pel que fa a l'elaboració d'aquest estudi ha de partir conjuntament de l'Ajuntament de Salt i del Departament d'Ensenyament. Fóra desitjable que es formalitzés en

un conveni on hi constessin els compromisos explícits que assumeix cadascuna de les parts. En la realització de l'estudi s'ha de comptar, també, amb la col·laboració dels centres.

Les dues administracions educatives han d'assumir el compromís de facilitar les dades recollides pels respectius serveis tècnics: inspecció educativa, serveis socials, cens d'habitants... per tal que siguin tractades i analitzades amb transparència i rigor, amb el compromís de fer-les públiques al conjunt de la comunitat.

La presa de decisions en processos que impliquen transformació social, en el decurs dels quals és probable que sorgeixin conflictes que s'hauran d'afrontar amb determinació però també amb comprensió i cautela, únicament és possible si es parteix d'un coneixement aprofundit de la realitat en la que es pretén intervenir. Aquest coneixement no ha d'ésser entès com el privilegi d'un pocs (aquells que tenen la responsabilitat de prendre decisions) sinó com un tresor compartit pel conjunt de persones que, amb la seva feina quotidiana, han de fer possible la millora.

A tall d'exemple, algunes de les qüestions que hauria de reflectir l'estudi són:

- * Dades estadístiques bàsiques dels centres: alumnat, professorat, recursos...
- * Breu història de cada centre fins arribar a la situació actual.
- * Tipologia d'alumnes de n.e.e. i ubicació per aules.
- * Alumnes d'incorporació tardana: nombre, característiques, recursos per atendre'ls
- * Procedència dels alumnes segons zones d'escolarització.
- * Alumnes censats però no escolaritzats a Salt
- *

B3.- Inici del procés per P3 i 1er d'ESO.

Els problemes d'escolarització als quals ens hem referit a l'apartat 4 són comuns a tots els cursos. Ara bé, quan hom es planteja les possibilitats d'intervenir-hi, la clau se situa en el moment d'accés a l'escola infantil i primària o bé secundària, és a dir, en la formació dels grups de P3 i de 1er d'ESO. Entre d'altres qüestions, es determina:

- **La composició de cada grup (en funció de la pre-inscripció).
- **El nombre d'alumnes del grup.
- **L'existència de vacants en el grup que es podran omplir amb alumnes d'IT.

Les variables anteriors donen lloc a una determinada fesomia de grup que, amb petites variacions, es mantindrà estable al llarg de tota l'etapa. Posem dos exemples extrems. Per una banda, la pre-inscripció i posterior matriculació pot donar lloc a un grup de P3 format per 20 alumnes autòctons de classe mitjana + 5 alumnes de procedència estrangera notablement integrats (que, possiblement, ja tenen germans en el mateix centre), la major part dels quals han estat a l'escola bressol. A l'extrem oposat, hi podem trobar un grup de 12 alumnes de diverses nacionalitats, en situació de risc social, amb baixos estímuls previs que, al llarg dels

anys, anirà recollint els alumnes d'IT... La formació de grups classe té un pes decisiu en la futura evolució del grup. Des d'aquesta perspectiva, bona part les propostes de millora que vénen a continuació se centren en els criteris per a la formació de grups als cursos inicials.

A primer de secundària obligatòria es dona una situació similar des del punt de vista de l'administració de les places escolars. La complexitat augmenta, tanmateix, en considerar el treball educatiu a dur a terme. Són diversos els factors que ho expliquen: l'edat dels alumnes, l'experiència educativa acumulada a primària, la major complexitat organitzativa de la secundària...

De l'afirmació anterior se'n desprèn un possible interrogant que cal plantejar i argumentar:

-- El fet que les propostes se centrin als cursos inicials del sistema implica que no hi ha res a fer a la resta de cursos (als vuit cursos de primària restants i als 3 de secundària)?.

No; no és això. Ara bé, entenem que en aquests cursos les possibilitats d'intervenció, des d'una perspectiva administrativa, són més complexes.

Una possible millora consisteix a crear nous grups (desdoblaments) bé sigui per la d'insuficiència de places escolars o bé per la voluntat de reduir les ràtios per tal d'evitar que tots els alumnes d'IT es concentrin en una mateixa escola. Ara bé, la creació d'un grup nou suposa, únicament, una primera part de la solució. La major complexitat rau a determinar de quina manera s'omplen aquests grups?

Si s'entén que la creació d'un nou grup se circumscriu a una única escola, aleshores el criteri de constitució dels dos grups és intern. Un grup de 30 alumnes es divideix en dos de 15. Amb aquest procediment, no obstant, queden 10 places vacants a cadascun dels grups, amb el consegüent risc que hi vagin a raure tots els alumnes d'IT.

Si s'entén que la creació d'un nou grup ha de servir per disminuir una mica la ràtio de tots els centres, el problema rau a determinar de quina manera s'afavoreix que alguns alumnes optin per abandonar el seu grup classe habitual per incorporar-se al de nova creació. Ara la decisió ja no és purament administrativa: el grup classe ja és format, l'alumne s'hi troba integrat, s'han consolidat hàbits, hi ha implicacions familiars, etc. i, per tant, el propi alumne, la família, el centre i els assessors han de valorar cada cas.

B4.- Reducció del nombre inicial d'alumnes per aula

L'establiment d'una oferta escolar "generosa" a la qual es fa referència al punt B1 implica una reducció de la ràtio alumnes/aula que, en els moments actuals, se situa en un màxim de 25 alumnes a infantil i primària i 30 a secundària obligatòria.

Es proposa que en la conformació dels grups de nou accés al sistema (a P3 i, també, a 1er d'ESO) el nombre inicial d'alumnes assignats a cada grup sigui, a tall d'exemple, de 20 a

primària i 25 a secundària. Aquesta possibilitat ja es contempla en el decret de creació de zones singulars.

La reducció del nombre d'alumnes per grup possibilitaria:

- a) Una millora substancial en l'atenció personalitzada a cada alumne, aspecte clau quan es tracta de grups altament heterogenis.
- b) El repartiment equitatiu dels alumnes d'incorporació tardana entre els diversos centres, tot evitant la concentració en un únic centre.

Vegem-ne un exemple hipotètic. Si el curs 2004-2005 hi ha una matrícula de 220 nens i nenes de P3, repartits en 11 grups-classe, al mes de setembre de 2004, la ràtio seria de 20 alumnes-grup a tots els centres. Amb produir-se l'arribada de nou alumnat, la Comissió de Matriculació els iria distribuint entre els diversos centres. En el supòsit que durant el curs 04-05 arribessin 11 alumnes, això significaria que la ràtio per al 2005-06 se situaria en 21 alumnes per grup. S'hauria produït un creixement d'un alumne per grup.

A 1er d'ESO es podria seguir un criteri similar.

La reducció del nombre d'alumnes per grup té repercussions econòmiques que són diferents en els centres públics i en els centres privats. En els centres públics, la reducció de la ràtio inicial a P3 de 25 a 20 pot implicar la creació d'una nova línia, bé amb la construcció d'un nou centre o bé amb l'ampliació d'un centre existent (proposta B1). En el cas dels centres privats concertats, en canvi, la reducció del nombre de places inicials hauria d'ésser compensada econòmicament, bé a través d'un xec escolar o bé a través d'altres compensacions: serveis addicionals, exempcions, etc.

B5.- Repartiment equitatiu del nombre d'alumnes de n.e.e. per aula

L'assignació d'alumnes als diversos grups classe es realitza a partir de les eleccions del pares (a través de la pre-inscripció) amb l'aplicació de criteris de prioritització (germans, zona, etc.) quan la demanda supera l'oferta, amb la consegüent derivació a altres centres dels alumnes que no obtenen plaça en el centre que havien demanat en primera opció. En tot aquest procés, hi ha una reserva de plaça per a alumnes de n.e.e., entre els quals s'hi inclouen els de procedència estrangera.

A la fi del procés, en observar els resultats, hom s'adona que hi ha aules de P3 on els únics immigrants són els de "reserva de plaça", al costat d'aules de P3 on no hi ha cap alumne autòcton. El redreçament d'aquesta situació (si és això el que veritablement es vol) només és possible amb el repartiment equitatiu dels alumnes de n.e.e. a l'inici de l'escolarització. En aquest punt, hi ha dos moments clau:

- a.- Un diagnòstic fonamentat, independent i responsable, a càrrec de tècnics educatius (aquí es fa indispensable la col·laboració entre els EAPs i els tècnics dels serveis socials), que determini quins alumnes han d'ésser considerats de n.e.e. d'origen social. En aquest punt,

convé deixar clar que la procedència ètnica no ha d'ésser l'únic factor a considerar; hi ha alumnes d'origen estranger que han fet tota l'escola bressol a Catalunya i, en accedir a P3, ho fan amb tota normalitat.

b.- La distribució equitativa d'aquests alumnes entre tots els grups classe, a càrrec de la Comissió de Matriculació, d'acord amb uns criteris preestablerts que poden ser notablement similars als actuals.

Aquest procediment permetria que el nombre d'alumnes de n.e.e. per aula fos idèntic a tots els grups a l'inici de l'escolarització. Així es podria parlar de grups 5/20, 7/20 o 9/20, és a dir, grups de 20 alumnes, dels quals 5, 7 ó 9 han estat catalogats com alumnes de n.e.e. i, per tant, mereixedors d'una atenció específica que possibiliti la compensació de les desigualtats inicials.

B6.- Criteris d'adscripció a centres dels alumnes d'IT.

L'adscripció dels alumnes d'IT a un grup classe constitueix una situació complexa, en la qual han de considerar-se múltiples aspectes. No es tracta, únicament, de proporcionar una plaça escolar, sinó que s'ha de considerar en quines condicions es fa: característiques de l'infant nouvingut, característiques del grup al qual se l'adscriu, possibilitats d'acollida en el nou centre, precedents, etc. A l'hora d'adscriure'l a un determinat grup, certament, s'han de tenir en compte criteris administratius; ara bé, s'han de subordinar als educatius.

Algunes condicions que afavoririen la consideració dels criteris educatius per damunt dels merament administratius en el procés d'adscripció d'alumnes d'IT serien:

a.- L'existència de places vacants a tots els centres (proposta B4) faria possible de plantejar-se quin és el centre més adequat, tenint en compte criteris de proximitat, germans o familiars, procedència, aspectes singulars d'una determinada aula, etc. Quan només hi ha vacants en un centre, no és possible de plantejar-s'ho.

b.- Distribució equitativa dels alumnes d'IT entre tots els centres. En anar assignant els alumnes nouvinguts als centres en funció dels criteris establerts per la Comissió de Matriculació es pot vetllar, simultàniament, per una distribució equitativa entre els diversos centres.

c.- La distribució equitativa entre els diversos centres respon a un criteri d'igualtat. Ara bé, la situació de partida no és aquesta i, per tant, es poden considerar altres criteris que tinguin en compte aspectes diferencials de cada centre. Una possibilitat consisteix a elaborar i fer pública una taula resum dels alumnes de n.e.e., de diverses tipologies, escolaritzats a cada aula.

Curs P5	Total alumnes	n.e.e. sensorials	n.e.e. psíquics	n.e.e. socials	n.e.e. motrius	n.e.e.	Total n.e.e.
CEIP A	22	1	0	7	0		8
CEIP B	23	0	1	10	1		12
Esc Priv A	22	0	1	6	0		7

A l'hora de determinar a quin centre s'adscriu un alumne nouvingut, hi ha la possibilitat de tenir en compte altres criteris que completen i matisen el criteri general de nombre total d'alumnes a l'aula. Entre altres qüestions, es pot establir el criteri de menor nombre d'alumnes de n.e.e. d'origen social, l'existència de recursos addicionals: vetlladors, intèrprets de LS, etc.

En definitiva es tracta de possibilitar que es tinguin en compte criteris educatius en l'adscripció dels alumnes d'IT als centres, per tal d'apaivagar la tendència a la concentració. S'ha de superar la situació actual en la qual el criteri predominant (i gairebé únic) consisteix a veure on hi ha vacants.

B7.- Comissió Municipal d'Escolarització.

La Comissió Municipal d'Escolarització (també denominada de Matriculació) té un paper determinant en tot aquest procés. Els aspectes essencials són:

a.- L'establiment d'una política global d'escolarització a Salt.

A tall d'exemple, en aquest mateix document s'argumenta la conveniència de procedir a l'augment d'un grup per nivell, amb la intenció de reduir la ràtio global d'alumnes/aula i, d'aquesta manera, iniciar un procés de repartiment dels alumnes de n.e.e. entre els diversos centres, amb possibilitats diferents en funció dels cursos: P3 i 1er d'ESO i la resta de cursos.

b.- La gestió del procés de pre-inscripció i adscripció dels alumnes a un determinat centre; en definitiva, la formació de grups-aula.

Es tracta de la primera actuació de planificació del futur curs escolar; es duu a terme al llarg del segon trimestre.

c.- L'adscripció dels alumnes d'IT als diversos centres, al llarg de tot el curs escolar.

Es tracta d'una funció continuada, en la qual s'han de prendre decisions amb una relativa immediatesa. S'ha de procurar establir un criteri de funcionament que possibiliti:

c.1. La resolució en un termini prudencial de les sol·licituds d'escolarització.

c.2. La intervenció professional dels tècnics educatius i de serveis socials.

c.3. El funcionament normalitzat de la Comissió Permanent d'Escolarització

Pel tal d'harmonitzar aquests tres criteris amb el volum d'expedients a considerar i resoldre (més de dues-centes incorporacions durant el curs 02-03) es proposa de fixar un ritme regular de reunions al llarg del curs escolar, amb la periodicitat que es consideri necessària.

d.- El seguiment de tots els aspectes que afectin el dret a l'escolarització a Salt: mobilitat d'alumnes, absentisme, ofertes educatives alternatives, planificació de CFGM i CFGS, imprevistos...

El volum i la importància de les funcions que s'atribueixen a la Comissió d'Escolarització ens porta a considerar-ne la composició. De cares a l'eficàcia, sembla més operativa una comissió reduïda, amb representants de diversos estaments. De cares a garantir-ne l'equitat, la transparència i la implicació de tots en un repte col·lectiu, sembla s'ha de possibilitar la representació dels diversos centres: quan es pren la decisió d'adscriure un alumne d'IT a un grup és bo conèixer-ne, de primera ma, l'opinió del centre. Recíprocament, també es fonamental que el tutor i la direcció del centre coneguin els arguments que s'han seguit en la presa de decisió.

Aquesta darrera consideració implicaria un acord previ del Consell Escolar Municipal en el qual es determini la composició, les funcions i el règim funcionament de la Comissió.

B8.- Reconeixement de l'escola privada concertada.

El projecte de Taula de Mediació per a la millora de l'escolarització a Salt neix arran de l'impuls de la Coordinadora d'AMPAs de centres públics. En la posada en marxa, compta amb l'assistència dels representants de centres públics (pares i directius) i de les administracions educatives local i autonòmica.

Els centres privats concertats opten, ben legítimament, per no adherir-s'hi. En tot moment manifesten plena disponibilitat per dialogar: per exposar els seus punts de vista, les circumstàncies singulars de cadascun, etc. però no volen assistir a les reunions. En síntesi, no participen en el projecte però accepten de parlar-ne.

En el decurs dels contacte mantinguts, exposen els seus arguments i visions de la realitat educativa de Salt, dels problemes que els afecten d'una manera específica i, també, argumenten l'actitud adoptada davant les diverses propostes de canvi. Cal conèixer-les i procurar entendre-les. En fem una breu síntesi, amb el risc que tota simplificació comporta.

a.- La realitat de cadascuna de les tres escoles privades concertades del municipi (igualment com de les públiques) és ben diferent: la titularitat, la història, les dimensions, el nombre i la procedència de l'alumnat, les característiques del projecte educatiu... donen lloc a realitats diferents. No és pot parlar, per tant, de l'"escola privada concertada", des d'una perspectiva genèrica, sinó de tres escoles privades concertades, cadascuna amb les seves singularitats.

b.- El posicionament global que adopten en comentar la possibilitat d'introduir modificacions al procés de matriculació i d'adscripció d'alumnes a centres és de compliment escrupulós de la normativa que regula el funcionament dels centres sostinguts amb fons públics.

"--Respectem i complim allò que disposa la normativa del Departament d'Ensenyament pel que fa a nombre d'alumnes per aula, places reservades, etc. Estem sotmesos a inspecció i en donem comptes davant de la societat amb completa transparència.

El dia que canviï la normativa d'Ensenyament, nosaltres la complirem".

c.- Argumenten que compten amb un projecte educatiu consolidat (ja sigui laic o confessional) que ha estat mereixedor de la confiança dels pares i les mares que sol·liciten l'escolarització del seus fills en el seu centre. Entenen que al llarg dels anys s'han guanyat el prestigi i la confiança d'un sector de la població que opta per escolaritzar-hi els seus fills. Des d'aquesta perspectiva, els sap greu no tenir prou places per a tots els qui en demanen.

d.- Addueixen que la problemàtica de l'escolarització dels alumnes immigrants (particularment dels d'IT) ha estat objecte de debat a diverses Comissions d'Escolarització i, també, al Consell Municipal Escolar. Entenen que en aquests fòrums ja s'han manifestat clarament els interessos i posicionaments de cadascú.

e.- Consideren que no tenen prou recursos (hores d'atenció de l'EAP, mestre de suport, nombre de mestres...) per atendre adequadament els alumnes de n.e.e., tant d'origen social com d'altra índole. Reclamen un augment dels recursos per poder donar l'atenció adequada a aquests nens.

e.- Posen de manifest que la supervivència de l'escola privada concertada depèn, en part, de les quotes que abonen els pares. Des d'aquesta perspectiva, entenen que la viabilitat de la proposta B4, en la qual s'advoca per la reducció del nombre inicial d'alumnes d'accés a cada curs, hauria d'anar acompanyada d'una dotació econòmica que compensés la pèrdua d'ingressos.

En definitiva, l'escola privada concertada coincideix en la necessitat de fer quelcom per la millora de l'escolarització a Salt, particularment, en els centres amb una elevada concentració d'immigrants. Ara bé, no són partidaris d'efectuar canvis en els processos i els criteris de pre-inscripció i d'adscripció a centre. Entenen que el model actual és l'adequat atès que hi preval el dret dels pares a triar centre educatiu per als seus fills.

B9.- Oficina única de matriculació.

La pre-inscripció constitueix un moment clau pel fet que els pares expressen les seves preferències pel que fa al centre on desitgen escolaritzar el seu fill/a. En aquest procés, els centres educatius actuen únicament com a receptors de les sol·licituds; l'adscripció definitiva de cada alumne a una plaça escolar és competència de la Comissió d'Escolarització. Quan el nombre de sol·licituds per un determinat centre es correspon amb el nombre de places ofertades, tot va sobre rodes. El problema sorgeix quan el nombre de sol·licituds ultrapassa el nombre de places; aleshores, no es pot respectar la primera opció manifestada per alguns pares.

A banda del procés lògic que acabem de descriure, hi ha un seguit de comportaments i actituds de les persones que hi intervenen que han d'ésser tinguts en consideració. Vegem-ne alguns:

a.- Tots els centres poden actuar com a receptors de butlletes de pre-inscripció, amb independència del centre pel qual s'opti. La pràctica habitual, no obstant, consisteix a efectuar el tràmit en el centre que s'ha triat en primera opció.

b.- En una bona part dels casos, els pares es posen en contacte amb els equips directius dels centres abans de formalitzar i lliurar els impresos: bé per demanar-los consell, bé perquè els ajudin a omplir-los... Hi ha una intervenció dels directius com a assessors i conductors del procés.

--Nosaltres, en podríem tenir moltes més de pre-inscripcions... però de què serviria si només tenim 25 places. Aleshores, el que faig és aconsellar els pares que optin per un altre centre.

c.- En acabar el procés de pre-inscripció, tots plegats, tant l'escola com els pares, es formen una idea aproximada del resultat final. L'escola fa una previsió de la composició del grup-classe; els pares, del centre que els correspondrà. Quan el resultat final que es desprèn de la intervenció de la Comissió d'Escolarització no s'ajusta a les expectatives d'alguna de les parts, sorgeixen conflictes.

d.- El procés implica la mobilització d'un nombre considerable de persones (auxiliars administratius com directius): a explicar el procés, a assessorar els pares, a omplir impresos, a processar les dades, a elaborar llistats, etc., que han de procurar actuar en base a uns mateixos criteris, d'una manera coordinada.

Una opció que alleugiria de feina i que, alhora, garantiria una major unitat d'actuació, consistiria a establir una oficina única de pre-inscripció encarregada de a) rebre i gestionar les sol·licituds; b) assessorar i ajudar les mares i pares; c) processar i elaborar les dades; d) detectar "absències": infants en edat escolar no pre-inscrits; e) col·laborar amb la Comissió d'Escolarització; f).....

L'establiment d'una Oficina Municipal de Matriculació implica una estreta col·laboració entre l'Ajuntament de Salt (dotació d'infraestructures i personal) i la Delegació Territorial del Departament d'Ensenyament (tutela de la inspecció; intervenció dels EAPs; recursos logístics...)

C. Nivell Escolar

En essència, la millora de l'educació dels infants i joves de Salt es troba en mans dels equips educatius de cada centre. Les propostes que hem formulat en els àmbits social i administratiu han d'actuar com a elements facilitadors de la tasca educativa que es duu a terme a cada aula. En aquest apartat, a diferència dels anteriors, únicament enunciaré (sense

cap mena d'aclariment o justificació addicional) algunes idees que poden contribuir a la millora de la tasca d'integració social que es duu a terme en els centres educatius. Són diverses les raons que ens fan decantar per aquesta opció:

- a) L'àmbit escolar, és a dir, l'anàlisi de la intervenció educativa que es realitza a cada centre no forma part dels objectius del projecte i, per tant, gairebé no va ser tingut en compte en els treballs de la Taula de Mediació.
- b) La realitat de cadascun dels centres és prou diversa i singular i, per tant, es fa difícil formular propostes que s'adiguin a tots ells.
- c) La responsabilitat darrera en la millora de l'acció educativa de cada institució recau en l'equip educatiu i l'equip directiu. Ningú es troba en millor situació que ells per analitzar les situacions quotidianes que han d'entomar i per determinar de quina manera hi intervenen.
- d) En els darrers temps ha aparegut un munt de literatura pedagògica i de materials per a l'aula adreçats al treball educatiu en contextos multiculturals.

Ens limitarem, per a tant, a efectuar un breu llistat de propostes. Són aquestes:

C1.- Augmentar la dotació de personal per atendre la diversitat de l'alumnat. En l'adscripció de personal als centres cal vetllar per l'adequació entre el perfil professional dels candidats i les especificitats de la feina a fer.

C2.- Elaborar projectes concrets de millora a partir de necessitats detectades. Buscar els recursos necessaris per tirar-los endavant i encomanar-los a persones il.lusionades per la feina a fer.

C3.- Establir ponts de col.laboració entre els diversos centres, tot partint de necessitats o d'experiències compartides: projectes de treball, materials, programació d'activitats conjuntes... Els diversos centres, tot i mantenir la seva idiosincràsia, han de conèixer-se, han de sentir que viatgen en un mateix vaixell.

C4.- Acceptar la realitat educativa que pertoca a cada centre amb una actitud positiva. La interculturalitat és un fet real. Cal acceptar-la. No ha d'ésser vista com una incomoditat sinó com una oportunitat.

C5.- Establir línies de cooperació entre els centres de primària i de secundària per tal de tutoritzar el pas dels alumnes d'un centre a l'altre.

C6.- Posar en funcionament recursos específics per atendre els alumnes d'incorporació tardana: aules d'acollida, hores de suport, tallers d'adaptació escolar... L'ideal fóra que tots els centres disposessin de prou recursos per organitzar-ho, tenint en compte les seves possibilitats i limitacions. Quan això no sigui possible, cal pensar en recursos compartits per diversos centres o, fins i tot, en recursos col.lectius.

C7.- Fomentar situacions de treball col.laboratiu entre el professorat: trobades, reunions, activitats conjuntes entre els docents de diversos centres.

En definitiva, la línia de millora pel que fa al treball del centres ha d'adreçar-se a reconèixer les dificultats i contradiccions internes que pateixen, proporcionar-los recursos perquè puguin afrontar-les en les millors condicions i ajudar-los i encoratjar-los a adoptar una actitud positiva davant dels reptes quotidians. La clau és a les seves mans.

7.- ALGUNES CONSIDERACIONS PER AL PAS A L'ACCIÓ.

Les propostes que han estat exposades a les pàgines precedents se situen en el camp de les idees, de les bones intencions, dels suggeriments. El veritable repte rau a portar-les a la pràctica. És aleshores quan n'advertim tota la seva complexitat, quan ens adonem dels múltiples factors que hi intervenen. Quan les coses es comencen a moure... sorgeixen els problemes.

La delimitació del procés estratègic que porti a la transformació de les dinàmiques actuals de l'escolarització a Salt és difícil de determinar. Això no obstant, gosem formular algunes consideracions.

7.1. Temps.

Els processos de canvi són lents. Un petit canvi en el procés de formació de grups de P3 és relativament senzill de formular, de discutir-lo i d'acordar-lo en el si del Consell Escolar Municipal, de plantejar-lo i negociar-lo amb el Departament d'Ensenyament... Ara bé, fins que no esdevingui un realitat viscuda per les diverses escoles, pels pares i mares i, d'una manera general, per la comunitat educativa, haurà de passar temps.

Massa sovint es plantegen reformes i canvis amb l'obsessió pels resultats immediats, per les dades estadístiques que "demostrin numèricament" la vàlua de la proposta. La realitat, en canvi, s'entossudeix a avançar lentament, amb parsimònia; no ofereix resultats espectaculars. En educació no hi ha resultats màgics, no hi ha rendibilitats immediates. S'ha de treballar a mig i llarg termini.

7.2. Oportunitat temporal.

L'escolarització dels alumnes en situació de risc social, amb un fort contingent d'immigrants, implica una problemàtica que ha d'ésser afrontada amb una idea clara de cap on es vol anar. Deixar que les coses vagin fent pot sembla, d'entrada, l'opció més còmoda; a la llarga, no obstant, pot esdevenir nefasta. S'ha d'intervenir quan encara s'hi és a temps.

El Departament d'Ensenyament i els Ajuntaments receptors són plenament conscients d'aquesta realitat; així ha quedat reflectit en els programes electorals, tant municipals com autonòmics. Ara bé, també se sap que és una realitat complexa i, a voltes, perillosa: perquè hi ha discrepàncies notables entre el discurs integrador i la realitat social, perquè a voltes esdevé un producte de consum mediàtic, perquè es corre el risc que se'n faci un ús *partidista*, etc. Des d'aquesta perspectiva, hi ha moments més idonis que d'altres per dur a terme processos de canvi.

El trienni que s'acosta (2004-2007) sembla que presenta les condicions idònies per treballar amb tranquil·litat. S'acaben de celebrar les eleccions municipals i autonòmiques i, per tant, hom es pot plantejar una línia d'actuació a mig termini: amb tranquil·litat i seriositat.

A nivell municipal, cal arribar a un pacte entre els diversos partits a l'entorn del projecte de millora de l'escolarització; s'ha de procurar evitar que esdevingui un motiu de confrontació. A nivell autonòmic, s'ha de dur a la pràctica allò que es preveu en el Pla d'Acollida per alumnat de procedència estrangera. Ambdues administracions són plenament conscients que han d'anar de la mà per avançar en aquesta línia; l'establiment de convenis i documents de col·laboració interinstitucional sembla una bona línia a explorar. No n'hi ha prou amb paraules i bona voluntat; els compromisos han de reflectir-se per escrit. Ens trobem en un moment oportú per parlar-ho amb tranquil·litat, per redactar documents, per signar-los i per dur a terme les actuacions que s'hi determinen tot posant atenció al procés i als resultats que se'n desprenguin.

El temps juga al nostre favor. Es tracta d'anar avançant... amb continuïtat, amb seguretat.

7.3. Procés obert.

Les propostes que es formulen en les pàgines precedents constitueixen únicament un punt de partida. El camí a seguir és llarg (temps) i costós; es caracteritza pel repte constant d'integrar-hi tothom, d'arribar a fórmules de progrés que siguin "assumibles" per les diverses parts. Només és possible amb la negociació, l'elaboració de propostes, la signatura de documents, amb anades i tornades... En definitiva, es tracta d'un procés obert, del qual se'n desconeix el final; subjecte a revisió i a reformulació constant en funció de les circumstàncies i de les possibilitats.

Hi ha un nord clar: l'objectiu que ens guia. Els camins d'avenç són múltiples... i caldrà anar prenent decisions a cada cruïlla; a cada giravolt.

7.4. Estratègia

La proposta de futur no admet gaire dubtes. El dilema és avançar en la línia desitjada. Com fer-ho? per on començar? La estratègia a seguir sembla clara: passar de la resposta individual a la col·lectiva. Així ho sosteníem a l'inici del projecte

"La generació d'una resposta global, que no sigui la resultant del joc de forces i interessos sectorials, que harmonitzi l'interès social amb els legítims interessos de les parts, que doni una resposta col·lectiva a una problemàtica que és de tots, que esdevingui una eina de transformació i millora social, exigeix la participació activa i la implicació del conjunt d'agents socials que hi intervenen i, per extensió, de la ciutadania

El procés ha començat amb la informació, la conscienciació i la participació de la comunitat educativa. S'ha esmerçat tot un curs escolar a difondre la idea que la millora és possible i, simultàniament, s'han anat recollint, sistematitzant i organitzant les propostes que es recullen en aquest document i d'altres que s'hi afegiran. El pas següent és la presa de decisió. Els termes del dilema són clars: ens interessa canviar o bé preferim continuar com fins ara?. La resposta final a la qüestió exigeix un procés de discussió, transparent i serena, tot valorant l'oportunitat i la viabilitat de les diverses opcions. A la fi, caldrà prendre una decisió que haurà d'ésser refrendada pel Consell Municipal Escolar.

La presa de decisió constitueix una fita clau. La manera com s'hi arribi determinarà, en bona part, l'èxit o el fracàs de l'empresa. S'ha de potenciar la participació de les diverses parts; s'han d'analitzar i contrastar punts de vista i interessos diversos... per tal d'arribar a una solució de compromís que, ben segur, no serà la solució òptima sinó, simplement, la millor de les possibles.

De la presa de decisions se'n derivaran un conjunt d'actuacions de gestió, d'obtenció dels recursos i les infraestructures que han de fer possible la decisió presa. Finalment, s'haurà d'afrontar l'execució: el canvi començarà a ser realitat. Al llarg del procés, ben segur que sorgiran inconvenients, dificultats, imprevistos... que s'hauran d'anar solventant sobre la marxa.

L'estratègia a seguir passa per la plena participació de les parts.

7.5. Lideratge.

Els canvis que es proposen constitueixen un intent de resoldre la problemàtica descrita al capítol quart. La clau de la solució rau a deixar de considerar els centres educatius com a ens aïllats, independents... per tal de considerar-los, públics i concertats, com un sol recurs al servei de la ciutadania. El territori ha d'adquirir un protagonisme de primer ordre en la gestió de l'escolarització.

Els processos de canvi no es produeixen espontàniament. Per una banda, sense la implicació dels protagonistes (fonamentalment, els claustres i els equips directius dels centres) difícilment s'avançarà en la integració; els resultats sorgeixen de la feina quotidiana a cada aula i a cada centre. Per altra banda, sembla indispensable que algú assumeixi el lideratge del procés: que actuï com a motor, que sigui un referent per al col·lectiu.

En l'anàlisi de les experiències presentades a la Taula de Mediació (Raval i Palafrugell) això com en d'altres experiències de les quals tenim testimonis escrits (Vic,

Banyoles) hi ha coincidència a destacar la importància de les persones que lideren el procés. Es tracta d'un repte complex atès que el líder ha d'assumir múltiples rols: gestor de la presa de decisions, agent de negociació amb les parts, fomentador de la participació, planificador del conjunt del procés, "aconseguidor" de recursos, monitor, agent de suport moral...

Qui pot exercir aquest lideratge? Òbviament, ha d'ésser algú que s'hi vegi amb cor, que hi estigui interessat, que estigui convençut dels efectes positius de les reformes a endegar, que estigui disposat a esmerçar-hi temps, esforç i il·lusió i que compti amb la confiança de la comunitat educativa.

Des d'una perspectiva externa, entenem que els poders públics municipals estan cridats a tenir-hi un protagonisme destacat que, en qualsevol cas, ha d'ésser negociat (lideratge construït) amb la comunitat.

7.6. Acceptació i tolerància al risc.

En general, els canvis no agraden gaire a les persones perquè sempre impliquen riscos inesperats. Des d'aquesta perspectiva, la modificació de l'actual procediment d'adscripció d'alumnes als centres por ésser percebuda (i, de fet, ho és) com un risc. Implica una modificació en les regles del joc que tindrà repercussions per als diversos jugadors: administracions educatives, equips directius, claustres de professors, pares i mares i, finalment, en els alumnes.

La major part de les persones entrevistades es mostren crítiques amb el procediment actualment vigent, fan propostes de canvi, però, simultàniament, pensen: I quines conseqüències se'n derivaran? Com m'afectarà a mi el canvi que es proposa?. És aleshores quan ens adonem que ens hem acostumat a la situació actual: en coneixem els punts fort i febles; sabem en què ens beneficia i en què ens perjudica... hem procurat adaptar-nos-hi, trampejar-la, treure'n profit. Canviar-la implica recomençar: establir nous criteris, elaborar documents, dipositar confiança en qui lidera el procés... Cada un d'aquests passos té dificultats i riscos que s'han d'anar afrontant i superant dia a dia.

L'avenç del procés implica adoptar una actitud d'acceptació del risc, d'assumpció dels reptes que vagin sorgint des d'una òptica de normalitat.

7.7. Efectes no desitjats: l'èxode escolar.

Quan es planteja la possibilitat d'introduir canvis en la gestió de l'escolarització, sovint apareixen veus d'alarma que posen l'atenció en el possible "èxode" escolar, és a dir, en els infants de Salt escolaritzats en altres poblacions i, sobretot, a les raons que han impulsats els pares a prendre aquesta decisió.

"Els pares són els qui tenen la darrera paraula. Ningú no pot obligar-los a escolaritzar els seu fill en una escola no desitjada. Si l'escola que se'ls assigna no els agrada, opten per escolaritzar-lo fora de la població"

Certament, les coses són així. Existeix un col·lectiu d'alumnes saltencs escolaritzats a centres de fora de la població perquè els seus pares així ho han decidit: bé perquè s'identifiquen amb una determinada opció d'escolarització, bé per comoditat, bé perquè consideren que té una major rellevància social... Això ha passat durant molts anys, passa en l'actualitat i continuarà passant en el futur. Ara bé, de quina manera hi incidiran els canvis que es plantegen? o, amb d'altres paraules, la introducció de canvis en el procés d'adscripció d'alumnes a centres disminuirà o bé augmentarà l'èxode escolar?.

És difícil fer vaticinis de futur. Els canvis que es proposen persegueixen una millora de la qualitat de l'escolarització al municipi: disminució de ràtios, desconcentració i distribució equitativa dels alumnes d'IT...i, per tant, sembla que haurien d'apaivagar la tendència a l'èxode. Això no obstant, sempre hi haurà qui optarà per l'escolarització en un centre privat (concertat o no) d'una altra població. En qualsevol cas, no sembla la introducció de canvis en el procés d'adscripció a centre sigui un factor determinant. Així es posa de manifest en considerar els resultats d'altres experiències: Raval, Palafrugell, Vic... (d'aquesta darrera, es compta amb abundosos testimonis escrits). En termes generals, no sembla que hi hagi motius per alarmar-se; en tots els casos, els percentatges de joves escolaritzats a centres d'altres zones escolars es mantenen relativament estables.

7.8. Conscienciació social.

Als inicis de l'informe sosteníem que l'escola, per si sola, actuant de manera aïllada, no pot aconseguir la integració. Podríem fer consideracions semblants amb les propostes que es contenen en aquest informe: són, en la seva part fonamental, propostes organitzatives que, per si soles, no assoliran els resultats desitjats. Cal que, paral·lelament a la posada en pràctica, es dugui a terme una campanya de difusió i conscienciació. Cal que els ciutadans i ciutadanes de Salt coneguin:

- a) la complexitat i els reptes diaris que afronta l'escola
- b) que hi ha una aposta decidida per l'educació al municipi
- c) que es compta amb un conjunt de centres educatius de qualitat
- d) que hi ha coordinació i línia d'acció compartida entre els diversos centres
- e) que hi ha un suport institucional per a la millora de l'escola

En definitiva, cal que els ciutadans i ciutadanes de Salt sàpiguen i que se sentin orgullosos de tenir una escola multicultural de qualitat, on el respecte i l'acceptació recíprocs esdevenen motors de l'aprenentatge.

La difusió pública de la feina feta per les administracions educatives, pels directius i equips docents de les escoles ha de ser la millor eina de conscienciació.

8. MOTS FINALS

A la introducció s'anuncia un document que recull un ventall de propostes per a la millora de l'escolarització a Salt amb la intenció que constitueixin els fonaments on s'ha de construir una nova realitat escolar. Hem procurat complir amb l'encàrrec; de fet, s'hi dedica 1/3 part del document (de la pàgina 23 a la 38).

La qüestió clau és per a què servirà? Les propostes no tenen cap valor intrínsec; és a dir, no són bones o dolentes en si mateixes. Són únicament el fonament per començar a treballar. El fet de trobar-les reunides i ordenades en un paper, permet valorar-les globalment i, en darrera instància, permet imaginar una realitat educativa diferent.

El camí per començar-les a construir passa per l'interès de les parts. Si hi ha un veritable desig de millora, hi haurà avenç. Caldrà diàleg, negociació, pactes... però ben segur que les coses no romandran inalterables. És molt possible que les propostes de canvi que finalment es duran a la pràctica siguin substancialment diferents de les que aquí es presenten i, sobretot, que incloguin molts altres aspectes. Tant de bo sigui així!. Serà un símptoma de seny i vitalitat del col·lectiu.